Series of the month of Ramadan

6 زنجیرا هەیڤا ڕەمەزانێ

100 ARTICLES ABIUT THE FASTS OF THE MONTH OF RAMADAN

100 بابەت دەربارەیی ڕوژییێن هەیڤا ڕەمەزانێ

بەرهەڤکرن :

ستافێ ماڵپەڕێ

وەڵامەکان و کەناڵێ بەکورتی

بادینیکرن :

ژین محمد شرف

دلڤین کەیفی

پێداچوون :

لقمان رمضان

مزگەفت

www.mzgaft.com

١٠٠ بابـەت دەربارەیی
رۆژیێن هەیڤا ڕەمەزانێ

بەرهەڤکرن

ستافێ ماڵپەڕی وەڵامەکان و کەناڵێ بەکورتی

بەهدینیکرن

ژین محمد شرف و دلڤین کەیفی

پێداچوون

لقمان رمضان

مزگەفت
www.mzgaft.com

زنجیرا هەڤا ڕەمەزانێ

بەرهەڤکرن : ستافێ ماڵپەڕی وەڵامەکان و کەناڵێ بەکورتی

بەهدینیکرن: ژین محمد شرف و دلڤین کەیفی

پێداچوون: لقمان رمضان

دیزاینا ناڤەڕوکێ: سایتێ مزگەفت

دیزاینا بەرگی: ژێگر سیتەی

هەژمارا زنجیرێ: (6)

ژ بەرهەمێن: سایتێ مزگەفت www.mzgaft.com

پێشەکی

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

الحمد لله نحمده ونستعينه ونستغفره ونعوذ بالله من شرور أنفسنا وسيئات أعملنا، من يهده الله فلا مضلّ له، ومن يضلل فلا هادي له، وأشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له وأشهد أن محمدا عبده ورسوله أما بعد:

خودایێ مەزن ودلۆڤان منەت ل سەر بەندە یێ خۆ دا کریە ئەو ژی دانانا چەند وەرزێن پەرستنێ، کو تێدا خێر چەند قات دبن و گونەهـ تێدا دهێنە ژێبرن، پلەیێن وان تێدا بلند دبن، ئەڤجا ژ مەزنترین ئێك ژ وان وەرزان (هەیڤا ڕەمەزانا پیروزە)، کو خودایێ مەزن ل سەر بەندەیێن خۆ فەرز کریە و هاندانە بۆ ڤێ هەیڤێ و رێنما بۆ دانانە بو شوکر و سوپاسی کرنێ، ئەڤجا ژبەر کو ئەڤ پەرستنە گەلەك یا مەزنە، دڤێت موسلمان ئەو حوکمێ پێدڤی ژێ بزانن، و خۆ لێ شارەزا بکەن، دا روژی گرتنا وان ل سەر سونەتێ بیت و بێ کێماسی، ئەڤجا ئەڤ پەرتووکا ل بەردەست هەمی ئەحکامێت رۆژیێ ب کورتی، و هەروەسا ئاداب و سونەت ژی تێدا هاتینە دیار کرن.

پێش بەحسکرنا حوکم و ئادابێن ڕۆژیێ، دوو بابەتێن گرنگ مە یێن داناین کو بەرنامەیەکێ تایبەتە ب هەیڤا شەعبانێ ڤە، و چەوانیا پێشوازی کرنا ڕەمەزانێ ڤە.

داخوازێ ژ خودێ دکەین ئەڤ کاری ژ مە وەربگریت، و بکەتە خێر بۆ دوماهیکا مە ، و ببیتە جهێ مفا گەهاندنێ بۆ هەمی موسلمانان .

والحمدلله رب العالمين

ژين محمد شرف
و
دلڤين كەيفى

٢٩/٣/٢٠٢٣
٧- رمضان ١٤٤٤هـ

بەرنامەیەکێ تایبەت ب هەیڤا شەعبانێ ڤە

ئەگەر موسلمان ب زانیت و بینیتە بیرا خۆ وێ چەندێ کو هەیڤا شەعبانێ مزگینیا هاتنا هەیڤا ڕەمەزانا پیروزە، دێ هیمەتا وی بلند بیت و دێ هەست ب گرژی و چالاکیێ کەت ، هەیڤا شەعبانێ وەکی راهێنانەکێ یە بۆ خۆ ئامادەکرنێ بۆ هەیڤا ڕەمەزانێ، ئەڤجا گرنگە هەمی موسلمان د ڤێ هەیڤێ دا بەرنامەیەکی بۆ خۆ دانیت، چونکی د ڤێ هەیڤێ دا کریار بەرەف خودایێ مەزن بلند دبن.

نمونە: دبیت موسلمانەك بەرنامەیەك بۆ خۆ ب دانیت و لەزێ د جێبەجێکرنا وێ دا بکەت، وەکی:

ئێك : لەزێ بکەت ل تەوبەکرنێ، و گەلەك زکر و بیرئیانا خودێ بکەت، ئەڤە ئێکەم تشتە موسلمان ئەنجام بدەت بۆ پێشوازیکرنا ڤێ هەیڤێ، نە بتنێ ئەڤە بەلکی دل و ئەزمانێ خۆ فێر بکەت ل سەر زکرێ خودێ دا ل سەر سڤك بیت.

دوو : گەلەك خواندنا قورئانێ ب شێوەیەکی کو بەرنامەیەکێ روژانە بۆ خۆ دانا بیت و ل سەر گیرو نەبیت، بلا جوزئەکی یان زێدەتر بخوینیت کا چاوا ل سەر وی یاسڤکە، و هەروەسا یا گرنگە دگەل هندێ ژی دا بەرێ خۆ بدەتە هندەك تەفسیرا، ب تایبەت وان تەفسیرا ئەوێن جهێ باوەریێ و نڤیسەرێن وان ئەهلێ زانین و

سونەتێ بن، دا کو هاریکاریا وی بکەت بۆ تێگەهشتنا وان ئایەتا ئەوێن ل سەر وی ب زەحمەت، ئەڤە ژی ژبەر وێ چەندێ دەمێ ڕەمەزان ب سەردا دهێت داڕێ چالاك و ئامادەبیت.

سێ: لەزکرن ل پێك هاتن و لێ خۆشبونێ ل وان کەسان ئەوێن ناڤبەرا وی و ئەوان تێك چۆی، و بلا ئەڤێ فەرمودەیا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ بینتە بیرا خۆ: (تُفْتَحُ أَبْوَابُ الْجَنَّةِ يَوْمَ الِاثْنَيْنِ وَيَوْمَ الْخَمِيسِ، فَيُغْفَرُ لِكُلِّ عَبْدٍ لَا يُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا، إِلَّا رَجُلًا كَانَتْ بَيْنَهُ وَبَيْنَ أَخِيهِ شَحْنَاءُ، فَيُقَالُ أَنْظِرُوا هَذَيْنِ حَتَّى يَصْطَلِحَا، أَنْظِرُوا هَذَيْنِ حَتَّى يَصْطَلِحَا، أَنْظِرُوا هَذَيْنِ حَتَّى يَصْطَلِحَا).[١]

ڕامان: دەرگەهێن بەحشتێ ل ڕۆژا دوو شەمبێ و پێنج شەمبیێ ڤەدبن ، ئەڤجا خوداڕێ مەزن ل هەمی بەندەیان خۆش دبیت یێن چو هەڤپشکا بۆ خودێ چێنەکەت، بتنێ ئەو تێ نەبیت ئەوێ دناڤبەرا وی و براڕێ وی دا ژێك سلبوون هەبیت، دێ بێژیت: ل هڤیا ڤان بن هەتا پێك بهێن، ل هڤیا ڤان بن هەتا پێك بهێن ، ل هڤیا ڤان بن هەتا پێك بهێن.

١- رَوَاهُ مُسْلِمٌ وغَيْرُهُ.

هەرووەسا د فەرمودەیەكا دی دا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دبێژیت : (ینزل ربنا الى سماء الدنيا في ليلة النصف من شعبان فيغفر لأهل الارض الا مشرك او شاحن).

ڕامان: خودایێ مەزن ل نیڤا هەیڤا شەعبانێ دهێتە ئەسمانێ دونیایێ، ئەڤجا ل ئەهلێ ئەردێ هەمیێ دبوریت بتنێ ئەو تێنەبیت یێ هەڤپشكا بۆ خودێ دانیت و یێ سلبوون هەبیت دناڤبەرا وی و ئێكێ دی دا.

چوار: فێركرنا دەرونێ خۆ ل سەر رۆژیان، و ل چاڤەرێ پاداشتی ژ خودایێ مەزن، و وان پەرستنا بینیتە بیرا خۆ ئەوێن ل پشت گوه هاڤێتین، هەروەسا خێر و پەیوەندیا دناڤبەرا كەسوكاران دا ژی، و هاریكاری كرنا كەسێن پێدڤی.

پێنج: شەڤ نڤێژكرن و نێزیك بوون ل خودێ، و دوعاكرن كو خوێ مەزن وی ب گەهینتە ڕەمەزانێ، چەندەها كەس هەنە مرن دبیتە رێگر بو گەهشتنا رەمەزانێ و ئەجەل رێكێ ل وان دگریت.

شەش: موحاسەبەكرن دگەل نەفسا خۆ و بیرا خۆ بینتە وان گونەهان یێن كرین، بەلكی لەزێ بكە ت و تەوبە بكەت.

ل دوماهیێ ئەی خۆیشك و برایێن من یێت موسلمان: بزانن رۆژێن ژیانا مە بەرەف دوماهیێ ڤە دچن، و دەمژمێرێن ژیانا مە بەرەف نەمانێ ڤە دچن، ئەڤجا بەری ژ دەست مە بچیت کارەکێ باش بۆ خۆ پێش بێخین، ئەڤە دەست کەفتەکە ژ دەست خۆ نەکەن، گوھ نە دە برساتی وماندیبونێ، چونکی تە هیڤیا حەواندن و ژیانا بێ دوماهی دناف بەهشتا ب دەست ڤە نەهاتی دا هەیە، و هەردەم ئەڤێ بینە پێش چاڤێت خۆ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دەربارەی شەعبانێ گۆتیە: (و هو شهر ترفع فيه الاعمال الى رب العالمين).

ڕامان: ئەو هەیڤەکە کریار تێدا بلند دبن بۆ خودایێ هەمی جیهانا.

بینە پێش چاڤێت خۆ کو زەلامەك بێژیت: سەرکردەیەك دێ کارێن تە بینیت و دێ پاداشتی ل سەر دەتە تە، ئەرێ ما تو هەمی هەولا نادەی، بەلکی دێ ب جوانترین شێوە کارێن خۆ ئەنجام دەی. ئەڤجا تو چ دبێژی: ئەگەر بینەر وچاڤدێرێ کاری خودایێ هەمی جیهانا بیت، کو چو جاران زولمێ ناکەت و چو تشتەك ژێ بەرزە نابیت چ ل ئەردی بیت یان ژی ل عەسمانا.

تێبینی : ئەو کەسێن قەزایێن ڕەمەزانێ ل سەر وانن:

هەر کەسەکێ رۆژیێن قەرز یێن ڕەمەزانێ ل سەر بن دڤێت لەزێ بکەت بگریت، و بۆ وی دروست نینە ئەو بێ عوزر گیرو بکەت بۆ پشتی ڕەمەزانێ ، دایکا باوەردارا عایشا ڕازیبونا خودێ لێ بیت دبێژیت: (كان يكون علي الصوم من رمضان، فما أستطيع أن أقضي إلا في شعبان، و ذلك لمكان رسول ﷺ). رواه مسلم.

ڕامان : هندەك جاران رۆژیێن ڕەمەزانێ ل سەر من هەبوون، و من نە دشیا قەزا بکەم ئێلا د هەیڤا شەعبانێ دا نەبیت، ئەو ژی ژبەر هندێ بوو ئەز ب خزمەتکرنا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ڤە مژیل دبووم .

دێ چاوا پێشوازیێ ل هەیڤا ڕەمەزانێ کەین

بێ گومان هەر ئێك ژ مە ل دەمێ مێڤانەك بۆ بێت بەری هنگی ب چەند رۆژان ئەم هزرا خۆ دکەین دێ چاوا پێشوازیا وی مێڤانی کەین، هندەك جار ژی ئەم نزانین ئەرێ ئەو مێڤانە ژ هەژی ڤێ رێز و وەستیانێ یە یان نە؟ باش بیت یان ژی خراب بیت ل دوماهیێ هەر ئەم ڤێ چەندێ بۆ مرۆڤەکی دکەین، بەلێ راستە ئەز ژی دبێژم مرۆڤ جهێ رێزگرتنێ یە، ئەرێ کی ژ مە بەری حەفتیەکێ هزر کر یە و پرسیار ژ خۆ کریە ئەرێ دێ چاوا پێشوازیا ڤی مێڤانێ بەرێز کەین کو سالێ جارەکێ سەرەدانا مە دکەت؟ کو ئەو ژی هەیڤا ڕەمەزانا پیروزە.

پرسیارەك گەلەك ژمە خو ژێ ڤەدشێرن، د دەمەکی دا (مەعلیێ کورێ فەضلی) دبێژیت: زەلامێن چاك یێن بەری مە هەیڤەکێ بەری هاتنا ڕەمەزانێ دوعا ژ خودێ دکرن، کو خودایێ مەزن وان ب گەهینتە ڕەمەزانێ، (ئەڤە ژی دا کو بەرنامەیەکی ژ بۆ پەرستنا خودێ بۆ خۆ بدانن و گرنگیێ ب دەمێ خۆ بدەن ، دا خودایێ خۆ ژ خۆ ڕازی کەن، و گەلەك پەرستنێ تێدا بکەن دا ببنە ئێك ژوان کەسان یێن کو خودایێ مەزن لێخۆشبونا ب ئێك جاری بۆ وان بدەت.

ئەرێ تە دڤێت چاوا پێشوازیا ڤێ مێڤانی بکەی؟

تە چ پلان و بەرنامە هەنە بۆ هەیڤا ڕەمەزانێ؟

تە دڤێت بزانی دێ چاوا دەمێ خۆ رێك ئێخی؟

ئەرێ تەدڤێت بەرنامەیەکێ پەرستنا خودێ نیشاتە بدەین؟

تە دڤێت ئەڤ ڕەمەزانا تە یا جیاواز بیت ژ ڕەمەزانێت بوری؟

گەلەك یا ب ساناهیە بابەتی دویف دا بخوینە

چاوا دێ دەمێن خۆ رێك ئێخم ل هەیڤا ڕەمەزانێ

١- ڕابوون بۆ پاشیڤێ و پشت گوه نه هاڤێژتنا وێ: چونکی پێغەمبەرێ خودێ ﷺ یا گوتی: پاشیڤێ بخون چونکی ب راستی د پاشیڤێ دا بەرەکەت یا هەی.[١]

٢-گەلەك گۆتنا(استغفر الله) ل دەمێ پاشیڤێ هەتا بانگێ سپێدێ ، چونکی خودایێ مەزن دبێژیت: (وَبِٱلۡأَسۡحَارِ هُمۡ يَسۡتَغۡفِرُونَ)[٢] .

ڕامان: و ل دوماهییا شەڤێ بەرى سپێدێ وان داخوازا لێبورینا گونەهان ژ خودایێ خۆ دکر.

٣-کرنا دوو روکاعەتێن سونەت بەرى نڤێژا سپێدێ ، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گوتیه : (رَكْعتا الفجْرِ خيْرٌ مِنَ الدُّنيا ومَا فِيها).[٣]

ڕامان: دوو ڕوکاعەتێن سونەتێن بەرى نڤێژا سپێدێ خێرترن ژ دونیایێ و هەر تشتێ د دونیایێ دا.

١- متفق عليه.
٢- سُورَةُ الذَّارِيَاتِ: ١٨.
٣- رواه مسلم.
تێبینی : ئەو دوو روکاعەتێن بەرى نڤێژا سپێدێ ئەو پشتی بانگێ سپێدێ نه نه بەرى بانگێ نه.

سـپێـدە:

١- زوی چۆن بۆ نڤێژا سپێدی ل مزگەفتێ.

٢- خۆ مژیل کرن ب دوعا و زکر کرنێ ڤە، هەتا ئیقامەت بێتە دان بۆ نڤێژا سپێدی.

٣- مانا د مزگەفتی ڤە پشتی کرنا نڤێژا سپێدیێ، و قورئانێ بخوینیت و زکرێ سپێدیێ بخوینیت هەتا دەمێ روژهەلاتێ، چونکی پێغمبەرێ مە ﷺ دەمێ نڤێژا سپێدیێ دکر، دا جهێ خۆ رۆینیت و دا مینیت هەتا رۆژ دهەلاتبا.[١].

٤-کرنادوو روکاعەتێن نڤێژا تێشتەگەهێ (صلاة الضحى).

٥- دوعاکرن ژ خودێ دا بەرەکەتێ بێخیتە رۆژاتە.

٦- نفستن و بێهن ڤەدان و چاڤەڕێکرنا پاداشتی ل سەر وێ نفستنێ، چونکی موعاذ (رازیبوونا خودێ لێبیت)گۆت : (لأحتسب نومتي كما احتسب قمتي).

٧- پاشی ڕابون و چۆن بەرەف کارێ خۆ یان ژی خواندنا خۆ.

٨- هەمی رۆژا خۆ مژیلی کرنا زکری بی.

١- رواه مسلم.

نـیـڤـرۆ:

١- چۆن بۆ نڤێژا نیڤرۆ و کرنا وێ ب جەماعەت ل مزگەفتێ و هەروەسا کرنا سونەتێن بەری وێ و پشتی وێ.

٢- بێهنڤەدانەکا کێم دگەل چاڤەرێکرنا پاداشتی ل سەر، چونکی پێغمبەرێ مە ﷺ دبێژیت: لەشێ تە حەقێ ل سەرتە هەی.

ئێڤــار:

١-کرنا نڤێژا ئێڤاری ب جەماعەت ل مزگەفتێ، و کرنا چوار ڕوکاعەتێن سوننەت یێن بەری نڤێژا ئێڤاری.

٢-گوهداری کرنا شیرەتێن ماموستایێ مزگەفتێ.

٣- ڕوینشتن ل مزگەفتێ و خواندنا زکرێن ئێڤاران.

مـەغـرەب:

١-دوعاکرن بەری رۆژئاڤا بوونێ، چونکی دوعا د وی دەمی دا دهێتە وەرگرتن و ناهێنە زڤراندن.

٢-شکاندنا رۆژیێ و دوعا کرن: ئەو ژی ب گۆتنا : (ذَهَبَ الظمأ وابتلَّتِ العروق، و ثبت الأجرُ إن شاء الله).

٣-کرنا نڤێژا مەغرەب ل مزگەفتێ.

٤-کرنا دوو ڕوکاعەتێن سوننەت پشتی نڤێژا مەغرەب.

٥- خۆ بەرهەڤ کرن بۆ چۆنا تەراویحا.

عەیشا:

١-کرنا نڤێژا عەیشا ل مزگەفتێ ب جەماعەت.

٢-کرنا تەراویحا ب تەمامی دگەل ئیمامی دا.

چەوانیا کرنا ختمێن قورئانا پیروز ل هەیڤا ڕەمەزانێ		
ژمارەیا ختمێن قورئانا	خواندن د ڕۆژەکێ دا	خواندن پشتی نڤێژان
١	٢٠لاپەڕ	٤ لاپەڕ
٢	٤٠ لاپەڕ	٨ لاپەڕ
٣	٦٠ لاپەڕ	١٢ لاپەڕ
٤	٨٠ لاپەڕ	١٦ لاپەڕ
٥	١٠٠ لاپەڕ	٢٠ لاپەڕ

پـێـنــاســـەیـا رۆژیێ

١-رۆژی ژ لایێ زمانی ڤە پێکهاتیە خۆ گرتن، و ژ لایێ شەرعی ڤە ژی پێکهاتیە خۆ گرتن ل سەر وان تشتا ئەوێن رۆژیێ دشکێنن، کو ژ بانگێ سپێدێ هەتا رۆژ ئاڤا دبیت کو(بانگێ مەغرەبە) دگەل نیەتێ.

حوكمێ رۆژیێ

٢-زانایێن ئومەتێ ئێك دەنگن ل سەر هندێ كو رۆژیگرتنا هەیڤا ڕەمەزانێ فەڕزە، ئەو كەسێ بێ هێجەت هندەك ژ ڕەمەزانێ نەگریت ئەڤە ئەوی گونەهەكا مەزن كر، و هەر كەسێ باوەری ب فەڕز بوونا رۆژیێ نە بیت ئەو بێ باوەرە .

فەزلێ رۆژیێ

٣-ژ فەزلێن رۆژیێ خودایێ مەزن یا تایبەت کری ب خۆ ڤە، هەر ئەو ب خۆ دێ پاداشتێ خودانی دەت و دێ پاداشتی وی بۆ وی چەند قات کەت، هەروەسا دوعایێن رۆژیگرا ناهێنە زڤڕاندن، رۆژیگران دوو دەمێن کەیفخۆشی بوونێ بۆ هەنە، رۆژی و قورئان هەردوو دێ شەفاعەتێ کەن بۆ خودانێ خۆ ل رۆژا دوماهیێ، و بێهنا دەڤێ رۆژیگری ل نك خودێ خۆشترە ژ بێهنا مسکێ، و رۆژی پاراستنە و دیوار و کەلهە بۆ خودانێ خۆ کو وی ژ ئاگری دپارێزیت، و هەر کەسێ روژەکێ ژ بەر خودایێ مەزن ب رۆژی بیت خودایێ مەزن ژبەر وێ چەندێ دێ وی حەفتێ سالا ژ ئاگرێ جەهەنەمێ دویر کەت، و د بەهشتێ دا دەرگەهەك هەیە کو دبێژنێ دەرگەهێ(رەیان) بتنێ رۆژیگر تێرا دچن، سەبارەت رۆژیا رەمەزانێ ئەو ژی ستوینەکە ژ ستوینێن ئیسلامێ، قورئانا پیروز د هەیڤا ڕەمەزانێدا هاتیە خوارێ، و شەڤەك تێدایە پەرستن تێدا خێرترە و باشترە ژ هزار هەیڤان، دەمێ هەیڤا ڕەمەزانێ دهێت دەرگەهێن بەهەشتێ دهێنە ڤەکرن و دەرگەهێن جەهنەمێ دهێنە گرتن، و

شەیتان ژی دهێنە گرتن و زنجیرکرن، و هەیڤا ژێبرنا گونەهانە ، و هەیڤا رزگاربونێ یە ژ ئاگرێ جەهنەمێ، رۆژیگرتنا ڕەمەزانێ بەرامبەری رۆژی بوونا دەه هەیڤانە.

مــفایێ رۆژیێ

٤-د رۆژیێ دا چەندین حوکم و مفاییێن هەین د دەوروبەرێ تەقواییێدا دزڤڕیت، چونکی رۆژی سەری دکێشیت بۆ تێك شکاندنا شەیتانی و بێ دەنگ و بێ هێز کرنا حەز و ئارەزویان(شەهوەتێ)، و هەڕوەسا پاڕاستنا ئەندامان، نیازێ بهێز دئێخیت ل سەر دویرکەفتنێ و چوونا جهێن حەز و ئارەزویان و هەڕوەسا دویرکەفتن ژ سەرپێچیێ و گونەهان، تو ڤێ دلۆڤانیێ و نەرمیێ د هوش و وژدان و دلان دا دچینیت و مە فێری بێهن فرەهیێ دکەت، و وەل مە دکەت کو هەردەم هەژار ل بیرا مە بن و ئەم دەستێ هاریکاریێ بۆ وان درێژ بکەین، و هەڕوەسا دلێ مە نەرم دکەت و گوهێن مە پتر بەرەف گوهدانا قورئانێ و شیرەتان دکێشیت، هەڕوسا راهێنانە بۆ رێك و پێك کرنا کاری، و هویری د دەمی دا و فێر بوونا پەرەنسیپا ئێك ڕێزیا موسلمانان .

ئادابێن رۆژیگرتنێ و سونەتێن وێ

٥- ژ وان ئادابان هەنە واجب و هەنە ژی سوننەت وەك:

١-گرنگی دان ب خوارنا پاشیڤێ، چونکی پێغەمبەرێ خودێ ﷺ یا گۆتی:(فَصْلُ مَا بَيْنَ صِيَامِنَا وصِيَامِ أهْلِ الكِتَابِ، أكْلَةُ السَّحَرِ)[1] . ڕامان: جوداهی دناڤبەرا رۆژیا مە دگەل رۆژیێن ئومەتێن دی یێن خودان پەرتوو:(أهل الكتاب)خوارنا پاشیڤێ یە.

٢-خوداێ مەزن و مەلائیکەت صەلەواتا ددەنە سەر وی کەسی یێ پاشیڤێ دخوت، دبیت مەزنترین بەرەکەتا پاشیڤێ ئەو بیت بۆ رۆژیگری لێ خۆشبونا خوداێ مەزن ژێ دگریت، هەروەسا مەلائیکەت ژی داخازێ ژ خوداێ مەزن و دلوڤان دکەن کو ل گونەهێن وی خوش بیت ، دا ژ وێ کومەکێ بیت یێن رزگار دبن د هەیڤا رەمەزانێ دا.

١- رواه مسلم.

ژ بابێ سەعیدێ خدری خودێ ژێ ڕازی بیت ڤەدگوهێزیت: دبێژیت پێغەمبەری(ﷺ)گۆت: (السَّحورُ أُكْلةُ بَرَكةٍ، فلا تَدَعوه، ولو أنْ يَجرَعَ أَحَدُكم جُرْعةً من ماءٍ؛ فإنَّ اللهَ وملائكتَه يُصلُّونَ على المُتَسَحِّرينَ).

ڕامان: خوارنا پاشیڤێ بەرەکەتە، ڤێجا خارنا پاشیڤێ نەهێلە، خۆ ئەگەر ب قورچەکا ئاڤێ ژی بیت، چونکی هندیکە خودێ و مەلائیکەتن صەلەواتا ددەنە سەر وان یێت پاشیڤێ دخون.

پێدڤیە چ موسلمان ئەڤێ خێرا مەزن یا خودایێ دلۆڤان ژ دەست خۆ نەکەن.

٣- هەروەسا حوکمێ پاشیڤێ ژی سونەتە، و سونەت ئەوە پاشیڤێ پیچەکێ درەنگ بکەن بۆ دەمەکێ کێم بەری بانگێ سپێدێ و دەرکەفتنا فەجرا ڕاستی، نە سەعەتەکێ یان پتر بەری بانگێ سپێدێ پاشیڤێ بخوت.

١- أخرجه أحمد (١١٠٨٦).

٤- لەزکرن د رۆژی شکاندنێ(فتارەکرنێ)دا ژبەر فەرمودەیا پێغەمبەرێ خودێ(ﷺ): (لا يَزَالُ النَّاسُ بِخَيْرٍ مَا عَجَّلُوا الْفِطْر)[1] .

ڕامان: خەلك بەردەوام یێ د خێرێدا چەند ئەو لەزێ د فتارەکرنێدا بکەن.

پێغەمبەرێ خودێ(ﷺ)فتارا خۆ دکر بەری نڤێژێ بکەت ب چەند خۆرمەیێن شل، ئەگەر نەبان دا ب خورما هشك کەت، ئەگەر ئەو ژی نەبا دا ب ئاڤێ فتارا خۆ کەت، و پشتی فتارە دکر دگۆت: (ذَهَبَ الظَّمَأُ، وَابْتَلَّتِ الْعُرُوقُ، وَثَبَتَ الْأَجْرُ إِنْ شَاءَ اللَّهُ).[2]

ڕامان: تێهناتی چۆ گەهێن لەشی هاتن ئاڤدان، خێر و پاداشت خوجھ بوو ب ئانەهیا خودێ.

٥- دویرکەفتن ژ ئاخفتنێت نەجوان، و کەفتنا دناڤ گونەهـ و سەرپێچیاندا.

١-رواه البخاري (١٩٥٧)، ومسلم (١٠٩٨)
٢-(حسن ابو داود) .

٦- ئەوا دبیتە ئەگەرێ کێمبونا خێرێ و ئینانا خرابیێ و گونەهان پێکهاتیە ژ مژیل بوون ب زنجیر و دراماوان ڤە و تەپاپێ و رۆینشتنێت بێ مفا و دەم بوراندن ب تشتێ نە ژ هەژی ل سەر تۆرێن کومەلایەتی و مانا ل سەر سەرێت رێکا بێ مفا.

٧- نەخوارنا گەلەك ژبەر فەرموودەیا پێغەمبەرێ خودێ (ﷺ): (ما مَلَأَ آدَمِيٌّ وِعَاءً شَرًّا من بطن)[١] .

ڕامان : کوڕێ ئادەمی چ ئامان تژی نەکرینە خرابتر بیت ژ تژی کرنا زکێ خۆ.

٨- خێر و صەدەقە کرن، چونکی پێغەمبەرێ خودێ(ﷺ) مەردترین کەس بوو، بۆ دانا خێرێ و ب تایبەتی د ڕەمەزانێدا.

١-(صحيح ، رواه الترمذي).

ئەم چ بکەین ل هەیڤا ڕەمەزانێ دا

١- ئامادەکرن و دروست کرنا بارودۆخێ خۆ بۆ عیبادەتی، و لەز کرن ل تەوبێ و پەشیمانی و کەیفخۆش بوون ب هاتنا هەیڤا ڕەمەزانێ، و رۆژیگرتن و پەیداکرنا خۆشوعێ د نڤێژێدا، و ئامادەبون ل تەراویحان دا و خۆ سست نەکرن د دەھ شەڤێن دوماهیێ دا، و لێ گەریان بۆ شەڤا قەدرێ، و دانا خێران و ئعتیکاف کرن(مانا د مزگەفتێ دا).

٢- چ تێدا نینە ئەگەر پیروزبایێ بکەت ب هاتنا هەیڤا رەمەزانێ، و پێغەمبەرێ خودێ (ﷺ) مزگینیا هاتنا هەیڤا ڕەمەزانێ دایە صەحابیێن خۆ و ئەو هاندادان بۆ خۆ ئامادەکرنێ بۆ هەیڤا رەمەزانێ.

جور و حوکمێن رۆژیێ

٦-رۆژیا فەرز وەکی رۆژیا ڕەمەزانێ، و رۆژیا فەرٍ وەکی رۆژیا کەفارەتا کۆشتنا ب خەلەتی ڤە، و هەروەسا رۆژیا کەفارەتا چۆنا نڤینا ژنکا خۆ ل رۆژا ڕەمەزانێ دا (ئانکو ب رۆژی بیت و بچیت نڤینا ژنکا خۆ)، و ژبلی وان ژی، و رۆژیا نەزر د بنیات دا ئەڤ رۆژیە نە واجبە، بەلێ پا مرۆڤ ب خۆ ل سەر خۆ فەرٍ دکەت، و رۆژیێن سوننەت ژی وەکی شەشکا و رۆژیا رۆژا عەرەفێ و نەهکا حەجیان و دوو شەمب و پێنج شەمب.

٧-رۆژیێن سونەت دبنە ئەگەرێ تژی کرنا کێم و کاسیێن رۆژیێن فەرز

خۆ دویر بکە ژ ڤان کارا

٨-ئەم یێن هاتینە پاشڤە لێدان ژ وێ چەندێ کو رۆژا ئەینیێ بتنێ ب رۆژی بین، و هەڕوسا رۆژا شەمبیێ ژی ژبلی رۆژیێن فەرز، و هەڕووسا ئەم یێن هاتینە پاشڤە لێدان ژ رۆژیا هەمی رۆژان، یان دوو رۆژا سەر ئێك ب رۆژی بین بێ کو فتارەیێ بکەی کو دبێژنێ(الوصال) یان (ئێك گەهاندن)، و هەڕووسا ئەم یێن هاتینە پاشڤە لێدان ژ رۆژیگرتنا رۆژێن جەژنا ڕەمەزانێ و جەژنا قوربانیێ، و رۆژێن تەشریقێ ژی حەرامە کو دبنە رۆژێن(دووێ و سیێ و چوارێ) ژ جەژنا قوربانی، و هەڕووسا رۆژا گومانێ(یوم الشك) کو رۆژا سیهێ یە ژ هەیڤا شەعبانێ .

پشتراست بوون ژ هاتنا هەیڤا ڕەمەزانێ

٩-هاتنا هەیڤا ڕەمەزانێ ب دیتنا هەیڤێ جێگیر دبیت، هەر چەندە خۆ ئێك كەس بتنێ ژی ب بینیت ب مەرجەكی ئەو كەس یێ راستگۆ بیت و جهێ باوەرییێ بیت و دادپەروەر بیت، یان ژی ب تەمام كرنا سیهـ رۆژا ژ شەعبانێ، و كاركرن ل سەر سیستەمێ فەلەكیێ و هەژمارتن بۆ زانینا هاتنا هەیڤێ ژ بیدعایە.

پرسیار: ئەگەر ل سعودییێ هەیڤ هاتە دیتن بەلێ ل وەلاتەكێ دی نەهاتە دیتن ئەرێ فەرە هەمی رۆژییێ بگرن؟

بەرسڤ: ئەڤ چەندە ژ رۆیێ گەردونێ ڤە تشتەكێ موستەحیلە، چونكی دەمێ دەركەفتنا هەیڤێ وەكی شێخێ ئیسلامێ ئبن تەیمیە خودێ دلۆڤانییێ پێ ببەت دبێژیت: دهێتە گوهورین، و شارەزایێن د ڤی بوارێ دا ئێك دەنگن ل سەر ڤێ چەندێ كو دهێتە گوهورین، ڤێجا ئەگەر وەسا بیت ئەڤ بەلگێ شەرعی و عەقل ژی وەسا دخوازیت كو هەر وەلاتەكی حوكمێ خۆ هەیە.

و دەستەکا مەزنا زانایان سەبارەت ڤێ چەندێ رونکرنەکا گرنگ یا دای و د ئەنجام دا گەهشتنە وێ چەندێ: مادەم د کەڤن دا و د نوکەدا ئەڤ بابەتە جێوازی ل سەر هەیە و نابیتە ئەگەرێ تشتێن خراپ، و ئەڤە د ماوەیێ چواردە سەدەیان دا ئەڤ تشتە نەهاتیە دیتن کو ئومەتا ئیسلامێ ئێك دەنگ بن ل سەر ئێك بینین. لەوا ئەو وەسا دبینن:

ئەڤ بابەتە وەك خۆ ب مینیت و نە ئازرینن، هەر وەلاتەکێ مافێ هەی هەلبژارتنێ ل سەر هندێ بدەن یا بۆ وان گونجای ب رێکا زانایان کا کیش ژ ڤان دوو بوچونا هەلبژارتن، چونکی هەردوو بوچونا بەلگەیێن خۆ هەنە و پشت راست بوونە ژێ .

رۆژی ل سەر کی واجبه

١٠-رۆژی فەرە ل سەر هەر موسلمانەکێ بالغ و ب عاقل و یێ ئاکنجی بیت ل جهێ خۆ (نه رێڤینگ بیت)و سلامەت بیت ژ رێگران وەکی،(خوینا بێ نڤیێژیێ و چلکا) .

١١-زارۆك ل ژیێ حەفت سالیێ فەرمان لێ دهێته کرن ئەگەر بشێت رۆژیێ بگریت، و هندەك ژ زانایان دبێژن ل ژیێ دەه سالیێ دێ قوتیت ئەگەر نەگرتن.

١٢-ئەگەر کافر موسلمان بوو، و زارۆك بالغ بوو، و یێ دین ب عاقل کەفت و هشیێن وی هاتنە سەرێ وی، د رۆژێدا دڤێت ئەوا ژ رۆژێ مای ئەو خۆ بگرن خوارنێ و ڤەخۆارنێ نەخون و قەزا وێ رۆژێ و ئەو چەندا ژ دەست وان چۆی ژ ڕەمەزانێ ل سەر وان نینە .

١٣-يێ دين پێنۆسێ نڤێسينا گونەهان ل سەر هاتيە راكرن، بەلێ پا ئەگەر كاودانێ وی جار جار بيت، ڤێجا ئەو دەمێ هشێن وی دهێنە سەرێ وی و سروشتی دبيت ئەو دێ رۆژيا خۆ گريت، و هەروەسا بۆ وی كەسی ژی يێ تەب(صەرع) دهێتێ ئەگەر دروست بۆ دێ رۆژيا خو گريت.

١٤- هەر كەسێ د ڕەمەزانێ دا بمريت قەزا كرنا رۆژيێ ل سەر وی، و كەس و كارێن وی ميراتگرێن وی نينە بگرن د وێ چەندا مای ژ رەمەزانی.

١٥-هەر كەسێ نەزانيت كو رۆژيا ڕەمەزانێ فەرزە، ئانكو نەزانی خوارن و چۆنا نڤينا ژنكا خۆ حەرامە، ئەڤە گەلەكيا زانايان بۆ وی ب هێجەت دانايە، بەلێ پا ئەو كەسێ دناڤ موسلمانان دا بيت و دشێت پرسيارێ بكەت و فێر بيت ئەڤە بۆ وی نابيتە هێجەت.

ڕێڤیــــنگ و رۆژیگرتن

١٦-مەرجە بۆ وی کەسێ د سەفەرێ دا ب رۆژی نەبیت: ئەگەر سەفەرا وی دویراتیا وێ ژ رۆیێ شەرعی ڤە و عەدەتی ڤە پەسەند بیت، ئانکو ئەگەر ئەو کەس پێ بینا بیت(دونیایێ ببینیت) و پێ وی باژێری بیت ئەڤ دویراتیە هەمی برِی بیت(وەسا چۆبیت کو باژێرێ وی دیارنەبیت) و سەفەرا گونەهێ و سەرپێچیێ نەبیت(ژ لایێ زورِبەیا زانایان ڤە دروستە) و چێنابیت مەرەما وی ژ سەفەرێ ئەو بیت خۆ ژ رۆژی گرتنێ ب دزیت و فێلبازیێ ب کاربینیت بۆ نەگرِتنا رۆژیێ.

١٧-زانا هەمی ئێك دەنگن کو کەسێ ڕێڤینگ(مسافر) دشێت ب رۆژی نەبیت، ڤێجا هێزا رۆژیێ هەبیت یان ژی نەبیت، ئانکو رۆژی وی نە رحەت بکەت یان نە.

١٨-هەر کەسێ ئنیەتا رۆژیگرتنا ڕەمەزانێ هەبیت، ئەو ئنیەتا رۆژی نەگرتنا رۆژیێ نائینیت هەتا دەست ب سەفەرێ نەکەت، رۆژیا خۆ ناخۆت هەتا ژ بازێرێ خۆ دویر نەکەڤیت، و نەچتە ناف سەفەرا خۆدا.

١٩-ئەگەر رۆژ ئاڤا بوو و رۆژیا خۆ شکاند ل سەر ئەردی و پاشی ل فرۆکێ سویار بوو و فرۆکە بلند بوو و ئەوی رۆژ دیت، وی دەمی ئەو خۆ ناگریت ژ خوران و ڤەخوارنێ چونکی ئەوی رۆژیا روژەکێ ب تەمامی یا گرتی.

٢٠-هەر کەسەك گەهشتە بازێرەکێ و ئنیەتا مانێ ل وی بازێری هەبیت زێدەترِ ژ چوار رۆژا ، ژلایێ زۆربەیا زانایان ڤە فەرزە ب رۆژی بیت.

٢١-هەر کەسەك ل وی جهێ لێ نشتەجێ رۆی بیت و پاشی سەفەر کر د وی رۆژێ دا، ئەڤە بۆ وی دروستە رۆژیا خۆ بخوت.

٢٢-دروستە بۆ وی کەسی ب رۆژی نەبیت کو عەدەتێ ویە سەفەرێ بکەت، ئەگەر بازێرێ خۆ هەبیت کو بێتێ، وەکی: پۆستەچی و شوفێرێ تەکسیێ و فرۆکەڤان و کارمەند، ئەگەر سەفەرا وان رۆژانە بیت و دڤێت پاشی قەزا بکەن ژی، هەروەسا دەریاڤان ژی ئەگەر مالەك هەبیت ل سەر هشکاتیێ و تێدا نیشتەجێ بیت.

٢٣-ئەگەر رێڤینگ ل دەمێ رۆژیێ دا هات ژ سەفەرا خۆ یا باشترە ئەو خۆ بگریت(ئانکو خوارنێ نەخوت و ڤەخوارنێ ژی) ژ بەر رێزگرتنا هەیڤا ڕەمەزانێ، بەلێ پا قەزا کرن یال سەر ئەگەر ئەو خۆ بگریت یان ژی خۆ نە گریت.

٢٤-ئەگەر ل باژێرەکی دا بیت و ب رۆژی بیت پاشی سەفەر کر بۆ باژێرەکێ دی، و پێش یان پاش وان رۆژی گرتیە ئەڤە ئەو دیێ حوکمێ وی باژێری گریت یێ بۆ سەفەرێ دکەت .

نەخۆش و رۆژیگرتن

٢٥- هەر نەخۆشیەکا مرۆڤی ژ کاودانێ سروشتی و ساخلەمیێ بکەتە دەر، بۆ وی دروستە ئەو رۆژیێ نەگریت، بەلێ ئەگەر نەخۆشیەکا سڤك بیت وەکی (زکچونێ و سەر ئێشێ) بۆ وی نە دروستە ئەو رۆژیا خۆ بخوت، ئەگەر ژ لایێ زانستێ پزیشکی ڤە هاتە سەلماندن یان ژی نەخۆش ب خۆ ژ ئەگەرێ تاقیکرنێ و گومان هەبوو کو رۆژی گرتن دێ وی نەخۆش کەت یان ژی دێ نەخۆشیا وی زێدەتر لێ کەت یان دێ چارەسەریا وی گیرو کەت، بۆ وی دروستە ئەو رۆژیێ نەگریت، بەلکی (مەکروهە) ئەو د ڤی کاودانی دا ب رۆژی بیت.

٢٦-ئەگەر رۆژیگرتن ب بیتە ئەگەر ئەو بێ هۆش ببیت هنگی ئەو رۆژیێ ناگریت بەلێ پا دێ قەزا کەت، بەلێ ئەگەر ب زمانێ رۆژی د رۆژێدا ئاگەهـ ژ خۆ نەما و بەری رۆژ ئاڤا بوونێ هاتە سەر هشێت خۆ ئەڤە رۆژیا وی یا دروستە مادەم ب رۆژیڤە رۆژا خۆ دەست

پێکریه، بەلێ پا ئەگەر ژ هشێت خۆ چوو هەر ژ سپێدێ هەتا رۆژ ئاڤا بوونێ پتریا زانایان ل سەر هندێ ئێك دەنگن كو رۆژیا وی دروست نینه، بەلێ پا قەزاکرنا کەسێ ژ هش چۆی لایێ پتریا زانایان فەره ئەگەر دەم و وەختێ بوراندنێ گەلەك بیت.

٢٧ -هەر كەسێ دەمێ رۆژیبونێ دا تۆشی برساتیەکا دژوار بوو یان ژی تۆشی تهنی بوونەکا دژوار بوو بشێوەیەکێ وەسا کو مەترسی ل سەر لەشێ وی هەبیت، یان ژی گومان وەسا بر کو هندەك ژ هەستێن خۆ ژ دەست ددەت، گومانەکا زور بیت نە بتنێ خەیال و هزر بن ئەڤە دروستە رۆژیا خۆ بخوت و پاشی قەزا بکەت، و خودانێن کارێن گران نابیت رۆژیێ نەگرن، بەلێ پا ئەگەر هێلانا کارێ وان زیانێ بگەهینتە وان د رۆژیێ دا ژ گیانێ خۆ ترسیان ئەو دشێن رۆژیێ نەگرن بەلێ پا دێ قەزا کەن، هەروەسا تاقیکرنێن قوتابیا نە هێجەتە بۆ نە گرتنا رۆژیێ.

٢٨-ئەو نەخۆشا کو ئومێدا باشبونێ دیاربیت دێ مینیت ل هیڤیا چارەسەر بونێ ئەوا قەزا رۆژیا خۆ دێ گریت، دانا خوارنێ ل شوینا رۆژیێ ڤە بۆ وی دروست نینە بەلێ نەخۆشیا درێژ خایەن کو ئومێدا باشبونێ لێ دیار نەبیت و دانعەمر و پەککەفتی ل شوینا هەر رۆژەکێ دێ خوارنا هەژارەکی دەت ب نیف عەلبا پیڤانێ کو دبیتە(ئێك کیلو و چوارێکەك) یا خوارنا وی بازێری کو نوکە باشترین خوارنا پتریا خەلکی ئەگەر نە بێژین هەمی پێکهاتیە ژ برنجێ.[١]

٢٩-هە ر کەسێ نەخۆش بوو و پاشی ساخ بوو، دشێت رۆژێیت خۆ قەزا بگریت ئەگەر نەگرت هە تا مری ئەڤە ما لاوان بۆ هەر رۆژەکێ دێ خوارنا هەژارەکی دەت، ئەگەر ئێك ژ کەسێن نێزیکێن وی حەز ل سەر بوو کو رۆژێ بۆ بگریت وەسا دروستە و دشێت.

١-تێبینی: گۆتنا پەسەند ئەوە کو ئافرەتا دوگیان و شیردەر دهێتە بەراوردکرن ب نەخۆشی دروستە رۆژێ نەگریت بتنێ فدیێ بدەت.

رۆژی بوونا مرۆڤێن دانعەمر و پێن بێ شیان

۳۰-کەسێن پیر و ب ناڤ سال ڤە چووی، و پەککەفتی کو هێز نەمایە دشێن ب رۆژی نە بن مادەم رۆژی گرتن نەرحەتیێ ل دەف وان پەیدا دکەت بەلێ پا ئەو کەسێ هزرێن خۆ ژ دەست دان و گێش بووی، ئاگەهـ ژ خو نەما ئەڤە چ ل سەر وی نینە ئانکو نە رۆژی ل سەروی و نە چ تشتەك ل سەر کەسوکارێن ویە.

۳۱-کەسەك مژویلی کۆشتنا دوژمنی بیت یان دوژمنی بازێر دورپێچ کربیت،و ئەڤ چەندە رۆژیگرتن وی لاواز بکەت، ئانکو پێ ل سەفەرێ ژی دروستە بۆ وی رۆژیێ نەگریت هە ر وە کی چا وا بەری شەری و کۆشتنێ پێدڤی ب رۆژی شکاندنێ هەبیت دشێت بشکێنیت.

٣٢-هەر کەسەکێ ئەگەرێ رۆژی نەگرتنا وی یا دیار و ئاشکەرا بوو وەکی نەخۆشی بۆ وی دروستە ب ئاشکەرا ئەو بێ رۆژی بیت، ئەگەر هوکارێ رۆژی نەگرتنێ یێ ڤەشارتی بیت وەکی حەیزێ وەسا باشترە کو پێش چاڤێن وان نە خوت دا تاوانبار نە کەن و گومانێ ژێ نە بەن.

١-ئەوێن بتنێ قەزاکرن ل سەر بیت پێکهاتینە:

- نەخۆشەك، کو ئومێدا چاکبونێ هە بیت.
- گەشتیار (مسافر) ئەوێ دچیتە گەشتەکێ.
- ئافرەتەکا دبێ نڤێژیێ دا بیت (زڤرِوکا هەیڤانە).
- ئەو دەمێ ژن خینێ دبینت پشتی زاروکبوونێ.

٢ - ئەوێن بتنێ فدیە ل سەر و قەزاکرن ل سەر نەبن :

(پیرەژن، پیرەمێر، ئافرەتا ب دوگیان، نە خوشیا بەردەوام، ئافرەتاشیردەر (ئەوا شیرێ خوددەتە زاروکێت خو)).

٣- ئەوێن قەزاکرن و کەفارەت ل سەر:

زەلامەك یێ ب رۆژی بیت و د ڕەمەزانێدا بچیتە نڤینا ژنکا خۆ(جوتبونێ دگەل بکەت)، دڤێت ئەو رۆژێ قەزا بکەت و کەفارەتا وێ بدەت، کو ئەوژی دڤێت بەندەیەکی ئازاد بکەت یان دوو هەیڤا ل سەر ئێك ب رۆژی بیت یان خارنێ بدەتە (٦٠) هەژارا.

٣٣-ئنیەت ئینان مەرجە د رۆژیێن فەرز و یێن واجب ژیدا، وەکی قەزاکرن کەفارەت، ئنیەت ل هەر دەمەکێ شەڤێدا بیت دروستە، بلا پیچەك بەری سپێدی ژی بیت، دروستە، ئنیەت پێکهاتیە ژ بریار دانا دلی ل سەر ئەنجامدانا کارەکی، گۆتنا ئنیەتێ ب دەڤی بیدعە یە، دگەل هاتنا هەیفا ڕەمەزانێ شەڤا ئێکی دروستە تو ئنیەتێ بۆ هە می هە یڤێ بینی.

٣٤-رۆژیا سوننەت ئینانا ئنیەتێ د شەڤێ دا پێدڤی ناکەت، بەلێ د سوننەتا دیارکری دا یا باشترە د شەڤێدا ئنیەتێ بینیت[١].

٣٥-هەر کەسەکێ چۆ دناڤ رۆژیەکا واجب دا وەکی (قەزاکرن، نەزر ،کەفارەت) دڤێت ئەو رۆژیا خۆ تەمام بکە ت و نابیت یێ ئەگەر (عوزر)ئەو رۆژیا خۆ بشکێنیت، بەلێ رۆژیێت سوننەت مرۆڤ یێ ئازادە ئەگەر ڤیا دێ تەمام کەت و ئەگەر ڤیا بێ عورز ژی ئەو دشێت رۆژیا خۆ بخوت.

١-تێبینی: روژیێ دوو روکن یێت هە ین کۆ پێکهاتینە:

- ئنیەت
- خۆ راگرتن ژ وان تشتا یێن رۆژیێ دشکێنن ل دەمی بانگێ سپێدێ حە تا رۆژ ئاڤا دبیت.

٣٦- ئەگەر کەسەك نەزانی یا بوویە ڕەمەزان هەتا ل وی بویە سپێدە شێ زانی ئەڤرۆ ڕەمەزانە، ل سەر وی پێدڤیە وێ رۆژێ هەمی خۆ بگریت نەخارنێ بخوت و نە ڤەخارنێ، پتریا زانایان دبێژن دڤێت وێ رۆژێ قەزابکەت.

٣٧-کەسەك دزیندانێ ڤە ئەگەر ب زانیت هەیڤا ڕەمەزانێ یا هاتی ب رێکا تەلەفزیونێ یان کەسەکێ باوەرپێکری دەنگوباس گەهاندنێ کو ڕەمەزانە واجبە ئەو ب رۆژی بیت، ئەو بخو دێ هەول دەت کو ب زانیت کا ڕەمەزانە یان نە ئەگەر گومانا وی بارا پتر بۆ کیشکێ چوو دێ بریارێ ل سەر وی چەندێ دەت.

گرتن و شکاندنا رۆژیێ

٣٨-ئەگەر بازنەیا رۆژی ێ ئاڤا بوو رۆژیگر دی رۆژیا خو شکێنیت، و مانا سوراتیێ و بەرزە نە بوونا وێ ل دەمێ ئێڤاری چ کاریگەری نینە.

٣٩-ئەگەر (فەجر) رۆژ دەرکەفت واجبە رۆژیگر دەست ژ خوارن و ڤەخوارنێ بەردەت، و ئێکسەر ئێدی گوه ل بانگی ببیت یان نە ، بەلێ خۆ گرتن(إمساك) ژ خوارن و ڤەخوارنێ بەری سپێدێ ب دەهـ خولەکا کێمتر یان زێدەتر ئەڤە بیدعە یە خۆ ئەگەر ل خشتێ دەمێن هەیڤا ڕەمەزانێ ژی دا هات بیتە نڤیسین یان ل مزگەفتێ بانگ بۆ وێ چەندێ بێتە دان.

٤٠-ئەو وەلاتێ شەڤ و رۆژ تێدا ٢٤ دەمژمێر واجبە ل سەر موسلمانان رۆژی بگرن بلا رۆژیا وان یا درێژ ژی بیت.

ئەو تشتێن رۆژیێ بەتاڵ دکەن

٤١-رۆژی شکاندن ژبلی حەیز و نیفاسێ رۆژی بەتاڵ نابیت سێ مەرج تێ نەبن ئەو ژی:

- کەسەك یێ زانا بیت ب زانیت، و یێ نەزان نە بیت.
- کەسەك ئاگەهـ ژ خۆ هەبیت و ژیرا وی نە چۆ بیت.
- کەسەك زورێ لێ نە هات بیتە کرن .

هەرۆەسا بەشەکێ دی ژ وان تشتا یێ کو رۆژی پێ بەتاڵ دبیت (جیماع)، یان کەسەك دلێ خۆ راکەت و حەیز و نیفاس و خوارن و ڤەخوارن.

٤٢-بەشەکێ دی ژوان تشتا یێن رۆژیێ بەتاڵ جهێ خوارنێ و ڤەخوارنێ وەکی وەرگرتنا چارەسەرییێ و خوارنا دەرمانان ب رێکا دەڤێ، و دەرزیکێن سێلانێ و دەرزیکێن خوینێ و خوین

ڤەگۆهاستن، بەلێ ئەو دەرزیکێن کو جهێ خوارنێ نەگریت بتنێ بۆ چارەسەریێ یە و زیان نینە ئەو رۆژی پێ بەتاڵ بیت.

پە یڤا پەسەند یا دروست ئەوە قەترا چاڤا و گوها و هلکێشانا ددانی و برین پێچی (دەرمانکرن) دەرزیك لێدانا دەرمانی بۆ رانی (حقنة الشرجية) پروسیسەکە بۆ نەخۆشی دهێتە کرن ب رێکا کماخێ ب ئەڤان هەمیان رۆژی بەتاڵ نابیت، هەروەسا سپرە یان بەخاخا رەبویێ کێشانا خوینێ بۆ فەحسکرنێ، دەرمانێ غەرغەرێ ژی ئەگەر نە داعویریت، هەروەسا ئەگەر کەسەك ددانێ خۆ تژی کر(حەشوو) و هەست ب تامێ کر دگەوریێ دا ئەڤە زیانێ ناگەهینیتە روژێ

❖ ❖ ❖

٤٣-هەر کەسێ ژ قەستا (عەمدەن) ل رۆژێن ڕەمەزانێ تشتەك خوار یان ڤەخوار، ئەڤە وی ئێك ژ تاوانێن مەزن ئەنجام دا ل سەر وی پێدڤیە تەوبە بکەت و وی رۆژێ قەزا بکەت.

❖ ❖ ❖

٤٤-ئەگەر ژ بیر کر و خوارن خوار و تشتەك ڤەخوار، ئەڤە دێ رۆژیا خۆ تەمام کەت، چونکی ئەو خوارنە و ڤەخوارنە خودێ یێ دایێ، ئەگەر دیت کەسەك یێ تشتەکی دخوت یان ڤەدخوت و یا ژ بیر کری کو ئەو یێ ب رۆژیە دڤێت بیرا وی بینیت و نەهێلیت.

٤٥-ئەگەر کەسەك پێدڤی بۆ رۆژیا خۆ بشکینیت، دا دهەوارا کەسەکی بچیت و وی رزگار بکەت ژ ئاریشەکێ (ژناڤچوونێ) دێ رۆژیا خۆ شکینیت، و دویڤ دا دێ قەزاکەت.

٤٦-ئەوکەسێ رۆژی ل سەر واجب بیت و د ڕەمەزانێ دا و چۆ نڤینا خێزانا خۆ دگەل جوتبوو ژ قەستا و ب حەزا خۆ ئەو چەندە کر، ئەڤە رۆژیا وی هاتە شکاندن پێدڤیە ئەو تەوبە بکەت، و وێ رۆژیێ تەمام بکەت و کەفارەتێ بدەت پاشی وێ رۆژیێ قەزا بکەت، کریارا زنایێ و نێربازیێ و چوونا دەف ئاژەلان، هەمان حوکم یێ هەی.

٤٧-هەر کەسەکێ ڤیا جوتبونێ(جیماعێ)دگەل خێزانا خۆ بکەت ژبەر ڤێ چەندێ رۆژیا خۆ شکاند ئانکو: ل دەستپێکی تشتەك خوار پاشی ئەو کریارە کر گونەها وی مەزن و زێدەترە، چونکی دوجارکی حورمەتا ڕەمەزانێ شکاند ب خوارنێ ژی و ب جوتبونێ(جیماعێ) ژی، و کەفارەت ژی ل سەرویە.

٤٨-ماچیکرن ودەست لێدان و هەمێزکرن و بەرێ خودانا رۆژیگری بۆ خێزانا خۆ ئەگەر شیا خۆ بگریت ئەو دروستە، بەلێ ئەگەر ب زانیت شەهوەتا وی زی دهێتە خوار و نەشێت خۆ بگریت ئەڤ چەندە بۆ وی یا دروست نینە، ئەگەر ژ ئەگەرێ وێ ماچیکرن و دەستکرنێ ئاڤا وی(مەنی) هاتە خوار رۆژیا وی دێ شکێت، و دڤێت قەزا بکەت، بەلێ کەفارەت و فیدیە ل سەر وی نینە مادەم جووتبوون چێ نە بوویە.

٤٩-ئەگەر کەسەك د کریارا جوتبونێ(جیماعێ)دا بوو، و سپێدە دەرکەفت دێ ئێکسەر دەست ژ وێ چەندێ بەردەت و رۆژیا وی یا دروستە ئەگەر پشتی هێلانێ ئاڤ ژێ ژێ بێتە خوارێ، ئەگەر هەر بەردەوام بوو ل سەر کرنا جیماعێ هەتا پشتی سپێدە دەرکەفتی ئەڤە ئەو رۆژیێ ناگریت، دێ تەوبەکەت دڤێت قەزا بکەت و کەفارەتێ ژێ بدەت.

٥٠-ئەگەر لەشێ وی گران ببیت یێ بێ نڤێژ بیت و ببیتە سپێدە چ زیان ب رۆژیا وی ناکەڤیت، بونمونە زەلامەك ب شەڤێ بچیتە نڤینا خێزانا خۆ، یان ئافرەتەك ب شەڤێ پاقژ بیت ژ زڤروکا هەیڤانە دروستە ئەو سەرشویشتنا خۆ پاش بێخیت بۆ پشتی سپێدێ هەتا بانگێ سپێدێ بەلێ دڤێت لەزێ بکەت ژبەر نڤێژێ بەری رۆژهەلاتێ خۆ بشوت دا نڤێژا سپێدێ بکەت.

٥١-ئەگەر رۆژیگر ێ نفستی بیت دخەودا لەشێ وی گران بوو، دێ رۆژیا خۆ تەمام کەت، و ئەو خەون دیتنە زیانێ ناگەهینتە رۆژیێ ب ئێك دە نگیا زانایان.

٥٢- هەر کەسێ د رۆژا ڕەمەزانێ دا ب دەستێ خۆ ئاڤا خۆ بینیت(دەستپەر) واجبە ل سەر وی تەوبە بکەت و ئەو چەندا مای ژ رۆژێ ئەو بگریت و خۆ ژ خوارن و ڤەخوارنێ ڤەگریت و وێ رۆژێ قەزا بکەت.

٥٣- هەر کەسەکێ دلێ وی ڕابوو و گەلەك رابوو قەزا ل سەر نینە، بەلێ ئەگەر ژ قەستا دلێ خۆ راکر یان ئێکا هندکر دلێ وی رابیت رۆژیا وی دکەڤیت، و ئەگەر دل ڕابونا وی ب خۆ هات و بدەستێ وی نەبیت رۆژی ناکەڤیت، بەنیشت ژی چنکی پرت ژێڤە دبن و دگەل هندەك تامێن دی تێکەل دبیت مژین و داعیرانا وی حەرامە ، ئەگەر بەشەك ژێ بگەهیتە گەورییێ رۆژی دشکێت و قەزا ل

سەرە، هەروەسا بلغەم ئەگەر بەری بگەهیتە دناف دەڤی ئەو ب داعویریت رۆژی ناشکێت بەلێ دەمێ گەهشتە دناف دەڤی پاشی داعویرا ئەو رۆژی دشکێت، و مەکروهە تام بکەتە خوارنێ یێ پێدڤی، و نابیت دەمێ دەست نڤێژێ دگریت گەلەك موبالەغێ بکەت دئاڤ تێ وەردانا دەڤ و دفنان دا، و ناچێبت ژ ترسێت وێ چەندێ دا کو ئاڤ نە چیتە خوار ئەو وێ کریارێ بهێلیت و ئاڤێ دەڤ ودفنێن خۆ وەرنەدەت.

٥٤- سیواك سوننەتە بۆ رۆژ یگری د رۆژێ هە میێ دا .

٥٥-ئەو تشتێن رۆژیگر تووش د بێ(برین و خین بەربوونا ژدفنێ یان چوونا ئاڤێ یان بەنزینێ بو گەوریێ) یێ حەزا رۆژیگری رۆژیا وی ناشکێت، هەروەسا هاتنا خوارا روندکا بۆ گرێ و دوهن کرنا پرچێ و سمێبلا و بکارئینانا خەنایێ و هەستکرن ب تاما وێ د گەوریێ دا رۆژیێ ناشکینیت، چاڤ ڕەشکرن ژی دروستە، ٥٦-

بکارئینانا مەلحەمێ بۆ نەرمکرن و شێدارکرنا پیستی دروستە، و بێهنکرنا گولاڤێ و بۆخیرا ژى دروستە، بەلێ دڤێت هشیار بیت کو دویکێلا وێ نە چیتە دگەوریێ دا.

٥٦-یا باشتر ئەوە بۆ رۆژیگرى ب رۆژ ئەو (حیجامێ) نەکەت ژبەر کو بوچونا جودا یا زانایا ل سەر یا دژوارە.

٥٧-جگارە کێشان رۆژیێ بەتاڵ دکەت و عوزر نینە ئەو رۆژیێ نەگریت

٥٨-خۆ بن ئاڤکرن دئاڤێدا یان خۆ ڕاپێچیت ب جلکێن تەر بۆ خۆ هینکرن چ تێدا نینە و دروستە بۆ رۆژیگرى.

٥٩- ئەگەر کەسەکی وەسا هزرکر هێشتا شەڤ یاماى و بانگێ سپێدی نە دایە و تشتەك خوار یان ڤەخوار یان ژی چۆ نڤینا خێزانا خۆ پاشی بۆ وی دیار بوو کو سپێدە یا دەرکەفتی و بانگێ سپێدێ یێ دای هینگی چ ل سەر وی نینە.

٦٠-ئەگەر کەسەکی رۆژیا خۆ شکاند و هزرکر رۆژ یا ئاڤا بووی و بانگێ یا دای پاشی وەسا نە دەرکەفت، ل دەف بووچونا پتریا زانایان قەزا یا ل سەر وی.

٦١-ئەگەر کەسەکی خوارن یان ڤەخوارن د دەڤێ ویدا بوو، ل وی دەمی دا کو سپێدە یا دەرکەفتی و بانگێ سپێدێ دا، زانا ئێك دەنگن ل سەر وێ چەندێ کو ئەو ب داعویریت رۆژیا وی یا تەمامە .

حوکمێن ب رۆژی بوونا ئافرەتێ

٦٢-ئەو ئافرەتا بالغ ب بیت و شەرم بکەت ئاشکەرا بکەت ژبەر هندی رۆژیا ناگریت، ل سەر وێ ئەوە ئەو تەوبە بکەت و قەزا ژی ل سەرە کو نەگرت بوون، دگەل دانا خوارنێ هەر رۆژەکێ بۆ هەژارەکی وەکی کەفارەتا پاش ئێخستنێ ئەگەر هات و هەتا ڕەمەزانا دویڤ دا قەزا نەکر و هەر ب وی شێوەی بو وێ ئافرەتێ ژی ئەوا د رۆژێت حەیزێ (زڤرۆکا هەیڤانە) دا ژبەر شەرمێ رۆژیێ دگریت پشتی هنگی قەزا نەکەت.

٦٣-ئافرەت ژبلی روژیێت رەمەزانێ کو فەرزە، نابیت رۆژیێت سوننەت بگریت ئێلا ب دەستویریا زلامێ خۆ نەبیت بەلێ ئەگەر زەلامێ وێ ل سەفەرێ بیت ئاسایە.

٦٤-ئەوا د حەیزێ (زڤڕوکا هەیڤانە) دا ئەگەر ئاڤەکا شل یا سپی دیت پشتی بێ نڤێژیێ کو ئافرەت دزانیت پاقژ بوو، ئەوێ شەڤێ دێ ئنیەتا ڕۆژیگرتنێ ئینیت و دێ ڕۆژیێ گریت، بەلێ ئەگەر ئەو ب خۆ بزانیت پاقژ نە بوویە، پاتە یان پارچە قوماشەك ڤێرا ئینا پاقژ بوو چو دیار نە بوو، دێ ڕۆژیا خۆ گریت بێ نڤێژیا چلکا و ئەوا د حەیزێ (زڤڕوکا هەیڤانە)ئەگەر خوینا وان ڕاوەستیا و ب شەڤ ئەو پاقژ بوو دێ نیەتا ڕۆژیێ ئینیت ئەگەر ڕۆژ دەرکەفت ژی بەری ئەو خۆ بشوت ڕۆژیا وێ یا تەمامە ب بوچونا هەمی زانایان،

هەر ئافرەتەکا بەری ڕۆژ ئاڤابوونێ کەفتە د زڤڕوکا هەیڤانە دا خوینا بێ نڤێژیێ دیت هنگی ڕۆژیا وێ بەتاڵ بوو پێدڤیە پشتی ڕەمەزانێ ئەوێ ڕۆژێ قەزا بکەت .

٦٥-ئەو ئافرەتا دزانیت کو سوباهی زڤڕوکا وێ یا هەیڤانە یە دێ ل سەر ئنیەت و گرتنا ڕۆژیا خۆ یا بەردوام بیت و ناشکینیت هەتا خوینێ دبینیت .

٦٦-یا باشتر ئەوە ئافرەت دەمێ دکەڤیتە د بێ نڤێژیێ دا یا ڕازی بیت ب وێ چەندێ ئەوا خودێ بۆ وێ نڤێسی و یا ئارام بیت ل سەر هاتنا وێ خوینێ و چ دەرمانا نەخوت بۆ رێگریکرنێ ل هاتنا زڤروکا هە یڤانە .

٦٧-ئەگەر ئافرەتا دووگیان زاڕوکێ خۆ ژبەر خۆ بر و بچیکی دەست ب دروستبونێ کربیت، هەروەکی ئەو یا د چلکا دا رۆژیا ناگریت، ئەگەرنە حوکم(مستحاضة)یە، ئەگەر شیا دێ رۆژیا گریت، و یا دچلکا دا ئەگەر بەری چل رۆژا پاقژ بوو دێ رۆژیا گڕیت و نڤێژا کەت،ئەگەر ل چل رۆژا دەرباز بوو دێ ئنیەتا رۆژیێ ئینیت و دێ سەرێ خۆ شوت و ئەگەر خوین یا بەردەوام بوو دێ وەکی (مستحاضة) بەرێ خۆ دەتێ ئەو خوینا پشتی پاقژبونا ئافرەتێ دهێت ژ ئەگەرێ برینەکێ یان زێدەهیکێ یە ... و ئەڤە ژی چ زیان نینە .

٦٨-خوينا نەخۆشيێ (الأستحاضة) كاريگەريێ ل سەر رۆژيێ هەميێ ناكەت .

٦٩- پەيڤا پەسەند ئەوە كو ئافرەتا ب دووگيان يان شيردەر دهێتە بەراوردكرن ب نەخۆشی بۆ وێ دروستە ئەو ب رۆژی نە بيت بتنێ دێ فيديێ دەت و قەزا ل سەر نينە ئەگەر ئەو ژ خۆ ب ترسيت يان زارۆكێ خو.

٧٠-ئەو ئافرەتا رۆژی ل سەر واجب بيت ئەگەر زەلامێ وێ ڤيا ل رۆژا ڕەمەزانێ جوتبونێ(جيماعێ) ب ڕازيبوونا وێ دگەل دا بكەت ئێك حوكم يێ هەی، ئەو ژی هەردوو وەكی ئێكن، بەلێ ئەگەر زوری لێكر ئەودێ هەول دەت كو نەكەت ئەگەر ئەوێ ستهەلات نەما و نەچاركر وی دەمی چ ل سەر نينە و كەفارەت ژی ل سەر نينە .

نڤێژا تەراویحا

٧١-نڤێژا تەراویحا سوننەتەکا پشت راست کریە و گەلەك گرنگی یا پێ هاتیە دان پێغەمبەرێ خودێ سلا ڤێت خودێ ل سەربن ب گۆتن و کریار یا ئەنجام دای.

٧٢-دەربارەی بها و گرنگیا نڤێژا تەراویحا پێغەمبەر سلاڤێت خۆدێ ل سەربن دبێژیت: (مَنْ قَامَ رَمَضَانَ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ)[١] .

ڕامان: هەر کەسەکێ رابیتە نڤێژێن شەڤ ب باوەری و ب مەرەم ژ بۆ خودێ، خودایێ مەزن دێ ل گونەهێن وی یێن بوری هەمیا خوش بیت.

١- رواه البخاري (٣٧)، ومسلم (٧٥٩)

٧٣-ئێكەم شه ڤا دەست پێكرنا تەراویحا، ئه گەر هاته گۆتن رۆژا ئەینیێ ئێکەم رۆژا ڕەمەزانێ یه رۆژا پێنج شەمیێ دەمێ رۆژ ئاڤا بوو، هنگی ئەم چوینه دناف هەیڤا ڕەمەزانێ دا، ل وێ شەڤێ دێ دەست ب نڤێژێن تەراویحا کەین .

٧٤-دروسته زەلام ل مالا خۆ دگەل خێزان و زارۆکێن خۆ تەراویحا بکەت ب تایبەت ئەگەر ل جهەکی بۆ مزگەفت نەبوو یان مزگەفت دویربوو.

٧٥-دەربارەی ژمارا ڕوکاعەتێن تەراویحا دگەل چاوانیا نڤێژا و یترا، عایشا خۆدێ ژێ رازیبیت دبێژیت: (مَا كَانَ يَزِيدُ فِي رَمَضَانَ وَلاَ فِي غَيْرِهِ عَلَى إِحْدَى عَشْرَةَ رَكْعَةً).

ڕامان پێغەمبەرێ خودێ سلاڤێت خودێ ل سەر بن ل ڕەمەزانێ و ژبلی ڕەمەزانێ ژی زێدەتر ژ یازده ڕوکاعەتا نەکرینە، و ئەڤ یازده

روکاعەتە ژی دوو دوو دهێنەکرن ئەگەر هەشت روکاعەت ب دوو دووە هاتنەکرن پاشی سێ روکاعەتێن ویتر، دشێی ب دوو شێوازا بکەی:

- دوو روکاعەتا بکەی وسلاڤێ ڤەدەی پاشی ئێك روکاعەتا بتنێ بکەی و سلاڤێ ڤەدەی.
- دروستە هەرسێ روکاعەتا پێکڤە بکەت(نە جودا جودا) بتنێ تەحیاتا دوماهیێ دێ خینێ ، وەکی نڤێژا مە غرەب بەلێ تەحیاتا ئێکێ ناخینی وپاشی سلاڤێ ڤەدەی.

٧٦- دەستپێکرنا تەراویحا پشتی ئەنجامدانا نێڤێژا عەیشا و دوو روکاعەتێن سوننە ت یێن پشتی نڤێژێ دەمێ وان دەست پێ دکەت

هندەك ژ خەلەتییێن رۆژیگران

٧٧-هندەك ژ رۆژیگرا تۆشی هندەك خەلەتیا دبن رەنگە ئەو خەلەتی ببنە ئەگەر كو پاداشتێ رۆژیێ كێم ببیت و كاریگەریێ ل سەر رۆژیێ هەمیێ بكەت، یان دێ كارەكی كەن پێچەوانەی مەرەما رۆژیێ و ئەڤ چەندە دێ ژ بها و بلندیا رۆژیێ كێم كەت ژ وان خەلەتیان:-

- فێر نە بوون، و نە زانینا ئەحكامێن روژیێ.
- شەرم نەكرن ژ خودێ و نە پاراستنا ئەزمان و چاڤ و دەستا ژ گونەهـ و خرابیا، هۆسا دێ ژ رۆژیا وی بتنێ برس و تێنیبونێ بۆ وی هێلیت.
- زێدە مەزاختن كرن دخوارن و ڤەخوارنان دا.
- نڤستن دەمێ پاشیڤێ دا و خۆ بێ باركرن ژ دوعا و داخوازا لێخوشبونێ ژ خودایێ مەزن.
- نەكرنا نڤێژا سپێدێ، یان نەكرنا نڤێژێ ب رێك و پێكی یان زەلام نڤێژێ ل مال بكەن و نەچنە مزگەفتێ.

- گەلەك نڤستنا ب رۆژ، و ئەڤە پێچەوانەی سوننەتێ یە.
- بوراندنا دەمی ب خەوێڤە و ب تشتێ بێ مفا.
- پشت گوهـ هاڤێتنا قورئانێ و گەلەك نە خواندنا وێ وەكی یاپێدڤی ونەكرنا ختما و بێ باربون ژ خێرو پاداشتێن وێ.
- نەكرنا دوعایان د رۆژێ دا، دەمێ یێب رۆژی و نەكرنا وان دەمێ شكاندنا رۆژیێ دا.
- نەكرنا نڤێژا مەغرەب ل مزگەفتێ و خۆ مژویلكرن ب خوارنێ و شكاندنا رۆژیێ ڤە.
- نەكرنا تەراویحا ل مزگەفتێ و ب جەماعەت .
- درەنگ نڤستنا ب شەڤ.

شه ڤێن ب قەدر

٧٨-ئەڤ هندە بەسە بۆ بلندی و بهایێ شەڤا قەدرێ کو قورئان تێدا هاتیە خوارێ و کرنا عیبادەتی د وێ شەڤێدا ب خێرترە ژ هزار هەیڤان، هەروەکی خودایێ مەزن دبێژیت:(إِنَّآ أَنزَلۡنَٰهُ فِي لَيۡلَةِ ٱلۡقَدۡرِ۝وَمَآ أَدۡرَىٰكَ مَا لَيۡلَةُ ٱلۡقَدۡرِ۝لَيۡلَةُ ٱلۡقَدۡرِ خَيۡرٞ مِّنۡ أَلۡفِ شَهۡرٖ ۝تَنَزَّلُ ٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ وَٱلرُّوحُ فِيهَا بِإِذۡنِ رَبِّهِم مِّن كُلِّ أَمۡرٖ ۝سَلَٰمٌ هِيَ حَتَّىٰ مَطۡلَعِ ٱلۡفَجۡرِ)[1].

هندی ئەمین مە قورئان د شەڤا قەنج و ب بها دا ئینایە خوارێ، کو دکەڤیە د هەیڤا رەمەزانێ دا، و تو چ دزانی -ئەی موحەممەد- کانێ شەڤا قەنج و ب بها چیە؟ شەڤا ب بها شەڤەکا پیرۆزە، خێرا وێ ژ یا هزار هەیڤێن ئەڤ شەڤە تێدا نەبت چێترە، هاتنە خوارا ملیاکەتان وجبریلی -سلاڤ لێ بن- تێدا مشە دبت، ب ئانەهیا خودایێ خۆ ئەو وان فەرمانان دئینە خوارێ یێن وی بۆ وێ سالێ تەقدیر کرین و داین، ئەو هەمی تەناهییە، حەتا دەرکەفتنا ئەلندێ چو خرابی تێدا نینن.

١-سورة القدر

شێخ محمد بن صالح العثیمین (خودێ ژێ رازیبیت) دبێژیت: ئەڤ سورەتە سورەتا قەدر چەند فەزل و چاکی ب هە مى رەنگا پێن تێدا.

- خودێ قورئان تێدا ئینایە خوارێ و رێ نیشاندەرە بۆ مرۆڤا و ئەگەرێ خۆش بەختیێ یە ل دونیایێ و ل رۆژا دوماهیێ.
- ئەڤ پرسیارە ئەڤا دڤێ ئایە تێدا (وَمَآ أَدۡرَىٰكَ مَا لَيۡلَةُ ٱلۡقَدۡرِ) ، بۆ بەرز و بلند ڕاگرتنا وێ یە.
- باشترە ژ هزار هە یڤان.
- مەلائیکەت تێدا دهێنە خوار و ملائیکەت ناهێنە خوار بۆ تشتێ پیروز و ب خێرو بەرەکەت نە بیت .
- ئەڤ شەڤە شەڤا ئاشتی و ئێمناهیێ یە ژبەر گەلەکیا پاراستنا ڤێ شە ڤێ ژ تولڤەکرن و سزایێ ئەڤە ژی ژبەر هندێ کو بەندە ئەنجام دەت، ئەڤە ژی ژبەر ئە گەرێ وێ پەرستن و گوهداری کرنا بەندە یە ئەوا د وێ شەڤێدا ئەنجام ددەت .
- خودایێ مەزن ژبەر بها و گرنگیا ڤێ شەڤێ سورەتەکا تەمام ئینایە خوار کو هەتا رۆژا دوماهیێ دێ هێتە خواندن.

٧٩-پێغەمبەرێ خودێ (سلاڤێت خودێ لێبن) ئەگەر دەهـ شەڤێن دوماهیێکی هاتبان دا پشتا خۆ موکومکەت، و دا دویر کەڤیت ژ چۆنا نڤینا خێزانێت خۆ، و دا شەڤێن وێ ساخ کەت، و دا خێزانێن خۆ ژێ هشیار کەت بۆ کرنا نڤێژا و عیبادەتێ و ساخکرنا شەڤێن وێ.

٨٠-شەڤا قەدر یا پیروزە هەر کەسێ ئەڤ شەڤە ژ دەست بچیت، ئەڤە هەمی خێرەك ژ دەست وی چوو، ژ دەست کەسێ ناچیت بتنێ ئەو تێ نە بیت یێ بێ بەهر بیت ژێ، ژبەر ڤێ چەندێ سوننەتە بۆ مرۆڤێ موسلمان یێ رژد بیت ل سەر گوهداریکرنا خودای، و ئەڤێ شەڤێ ساخ بکەت و ب باوەریەکا وەسا کو پاداشتەکێ مەزن ب دەست خۆ ڤە بینیت ژ لایێ خودایێ مەزن ڤە، ئەگەر ئەڤ چەندە کر خودایێ مەزن دێ ل گونەهێن وی یێن بوری هەمیان خۆش بیت، وەکی پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆتی: (مَنْ قَامَ لَيْلَةَ الْقَدْرِ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ).[١]

١-رواه البخاري (١٩٠١)، ومسلم (٧٥٩)

ڕامان: هەر كەسێ رابيتە شەڤا قەدر و ساخ بكەت و باوەری پێ هەبيت و ل هيڤيا پاداشتێ خودايێ مەزن بيت، خودايێ مەزن دێ ل گونەهێن وی يێن بوری هەميان خۆش بيت .

٨١-سوننەتە د وێ شەڤێدا گەلەك دوعا ژ خودايێ مەزن بكەی، دايكا باوەردارا عايشايێ رازی بوونا خودێ لێبيت دبێژيت: من گۆت: ئەی پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ئەگەر من زانی چ شەڤ شەڤا قەدرێ يە ئەز چ بێژم دڤێ شەڤێ دا؟ گۆت بێژە: (اللَّهُمَّ إِنَّكَ عُفُوٌّ تُحِبُّ الْعَفْوَ فَاعْفُ عَنِّي) .

ڕامان: يارەبى تو خودانێ لێبورينێ، و تو حەژ لێبورينێ دكەی، لمن ببورە و من ئازادبكە.

پرسيار: ئەگەر ئافرەتەك د شەڤا قەدرێ دا كەفتە دبێ نڤێژێ دا (زڤرۆكا هەيڤانە) ئەرێ ئەو دێ چ كەت؟

بەرسڤ: ئەو ئافرەتا د شەڤێن قەدرێ دا د کەڤیتە دبێ نڤێژێ دا (زڤڕوکا هەیڤانە) چێنا بیت ئەو کێم تەرخەمیێ بکەت و بنڤیت، بەلکی ئەو ژی دشێت شەڤا قەدرێ ب کومەکا عیبادەتێن دیتر ساخ بکەت ژ وان :-

- خواندنا قورئانێ بەلێ بێ کو دەستێ خوبکەتە قورئانێ (ل سەر موبایلێ یان ژی دەستگورك یان پاتەك ل بەر دەستی بیت).
- گوتنا ئەزكاران وەك: (سبحان الله، الحمد لله، لا اله الا الله، الله اكبر، لا حول ولا قوة الا بالله) .
- داخازا لێخۆشبونێ ژ خودێ بکەت ب گەلەك گۆتنا(استغفرالله) .
- دوعا و داخواز کرن ژ خودێ، ئانکو گەلەك دوعا کرن ژ خودێ، داخوازا خێرا دونیا و ئاخرەتێ ژ خودێ بکەت، چونکی دوعا ژ باشترین پەرستنانە، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت : (الدعاء هو العبادة) . (دوعا)کرن ژ خودێ ئەوبخو پەرستنە .ئافرەت دشێت د شەڤا قەدرێ دا ڤان عیبادەتابکەت .

مانا د مزگەفتێ دا بۆ پەرستنا خودێ (الإعتكاف)

٨٢-ئیعتیكاف: ئانكو مانا د مزگەفتێ دا، و خۆ تەرخان كرن بۆ پەرستنا خودێ، كو ئەو ژی سوننەتەكا جێگیرە و بەلگەیێن قورئانێ و سونەتێ ل سەر هەنە .

٨٣-مەبەست ژ ئعتیكافێ ئەوە موسلمان ب مینت د مزگەفتێ ڤە ل مالا خودێ بۆ كرنا پەرستنێ، و گوهداریا خودایێ مەزن بكەت، ئەڤە ژی ژبەر دانا پاداشت و فەزل و گەهشتنا شەڤا قەدرێ .

زەکاتا سەرفترێ

٨٤- حوکمێ وێ: زەکاتا سەرفترێ فەرزە و واجبە ل سەر هەمی بچیك و مەزنا و نێر و مێیان و یێ ئازاد و یێ بەندە ژ موسلمانان.

ژبەر فەرمودەیا کورێ عومەرێ خودێ ژ وان رازی بیت گۆتی: (أنّ رسول الله ﷺ فرض زكاة الفطر من رمضان على الناس ...)

ڕامان:پێغەمبەرێ خودێ ﷺ زەکاتا سەرفترێ فەرز کریە ل سەر خەلکی د هەیڤا ڕەمەزانێدا.

٨٥-زەلام دێ ل جهێ کێ زەکاتا سەرفترێ دەت؟

موسلمان دێ زەکاتا سەرفترێ دەت بۆ خۆ، و بۆ وان هەمیا یێ مەزاختنا وان ل سەر وی و وان ب خودان دکەت، ژ بچی: و مەزنا و نێر و مێیا ن و یێن ئازاد و (کویلە)بەندەیان.

٨٦- دێ زەکاتا سەرفترێ دەتە کێ؟

سەرفترێ دێ دەتە وان کەسان یێن پێدڤی، ئەو ژی هەژاری، دەست کورتی، ژبەر فەرمودەیا کورێ عەباسی خودێ ژێ رازی بیت گۆت: (فرض رسول الله ﷺ زكاة الفطر طُهرةً للصائم من اللغو والرفث، وطعمةً للمساكين...) .

ئانکو: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ زەکاتا سەرفترێ فەرز کریە بۆ پاقژ کرنا رۆژیگران ژ ئاخفتنێن پویچ و کارێن خراب، و هەروەسا خوارنە بۆ هەژاران.

سونەتە چەند کەسان ئامادەبکەت بو کومکرن و پاراستنا سەرفترەیێ و پاشی دابەش بکەت سەر هەژاران دا ، ئەڤ سونەتە هاتیە پشت گوهـ ئێخستن ئەڤجا خودێ دلوڤانیێ ب وی کەسی ببەت یێ ئەڤێ سونەتێ ساخ بکەت.

١-. [حسن] - [رواه أبو داود وابن ماجه] .

٨٧-دەمێ دانا زەکاتا سەرفترێ وێ:-

- زەکاتا سەرفترێ پشتی رۆژ ئاڤا بوونا ئێڤاریا شەڤا جەژنێ واجب و فەرز دبیت.
- یا باشتر و سونەت ئەوە بەری خەلك دەرکەڤیت و بچیتە نڤێژا جەژنێ زەکاتا سەرفترێ بێتە دان.
- بەلێ پا رێك هاتیە دان کو رۆژەکێ یان دوو رۆژا یان سێ رۆژا بەری جەژنێ بدەتە وان کارمەندا یێ رادبن ب کومکرنێ، و هەروەسا نە دروستە بێتە پاش ئێخستن بۆ پشتی نڤێژا جەژنێ.

شێخ ئیبن عثیمین خودێ دلۆڤانیێ پێ ببەت دبێژیت: هەر موسلمانەك بەری (٢٨) ێ رەمەزانێ سەرفترێ بدەت نە دروستە و سەرفترا وی سەر نەرابویە چونکی د دەمێ وێ دا نەدایە. (١)

١- شرح الممتع على زاد المستقنع : (١٦٩-١٧٠ /٦).

٨٨- حیکمەت ژ سەرفترێ چیە؟ خودایێ مەزن سەرفترە فەرزکریە بۆ پاقژ کرنا رۆژیگران ژ ئاخفتنێن پویچ و کارێن خراب، و هەروەسا دا ببیتە خوارنەك بۆ هەژار و کێم دەستکەفتیان، و بۆ تژیکرنا کێم و کاسیان د وی رۆژا خۆش دا.

٨٩- دێ چ هێتە دان بپ زەکاتا سەرفترێ؟ زەکاتا سەرفترێ دڤێت بتنێ بخوارنێ بهێتە دان، ژ وان جورە خوارنان یێ کو خەلك دخون د هەر سەردەمەکی دا، ژبەر فەرمودەیا بابێ سەعیدێ خدری خودێ ژێ ڕازی بیت گۆت: (کنا نخرج في عهد رسول الله صلى الله عليه وسلم يوم الفطر صاعا من طعام وكان طعامنا الشعير والزبيب والأقط والتمر)

ئەڤجا خەلکێ بۆ خەلکێ ڤی سەردەمی نوکە دروستە سەرفترەیێ ئارێ گەنمی یان برنجی بدەن.

٩٠-چەندێ دێ دەت؟ ئێك (صاع) كو ئامانێ پیڤانێ یە دبیتە نێزیكی دووكیلو نیڤا بۆ سەرفترەیا هەر ئەندامەكێ دێ دەت.

٩١-دانا پارەی بۆ سەرفترەیێ نە دروستە و دڤێت بتنێ خوارن بهێتە دان نە پارە، سەرفترە دانا سەردەمێ پێغمبەری ﷺ ب خوارن و قوتیا وی سەر دەمی دایە و پارە نە هاتیە دان، و د مەزهەبێ ئیمامێ شافعی دا دیڤچونا سونەتا پێغمبەری ﷺ كریە و گۆتیە: دڤێت خوارن بهێتە دان بۆ دانا سەرفترەیێ نە پارە، پارە دروست نینە، ئەڤجا لڤێرێ یا پێدڤی ئەوە ل سەر موسلمانان دویڤچوونا سونەتا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ بكەن و ئەو مەزهەبێ كو رازی و گونجای دگەل سونەتا پێغەمبەری ﷺ بهەلبژێریت، نابیت ب كەیفا خۆ دویڤچوونێ بكەین و هەڤدژی سونەتا پێغەمبەری ﷺ كریار و پەرستنێ بكەین، ئەڤجا دروست نینە سەرفترە پارە بهێتە دان، و هەر كەسەكێ پارەی بدەت ئەڤە سەرفترە ل سەروی نەرابویە، و دێ یێ قەرزار بیت هەتا خوارنێ بدەت بۆ زەكاتا سەرفترێ،وەكی كا چاوا ل سەر دەمێ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ زەكاتا سەرفترێ خوارن

دان، خودایێ مەزن دبێژیت: { لَّقَدۡ كَانَ لَكُمۡ فِي رَسُولِ ٱللَّهِ أُسۡوَةٌ حَسَنَةٞ}[١]

ڕامان : ب ڕاستی بۆ هەوە -گەلی خودان باوەران- د گۆتن وکریار وسەروبەرێ پێغەمبەرێ خودێ دا -سلاڤ لێ بن- چاڤلێکرنەکا باش هەبوویە هوین چاڤ لێ بکەن، ڤێجا هوین پێگیرییێ ب رێبازا وی بکەن، و هەرۆەسا پێغمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: (مَن عَمِلَ عملًا ليس عليه أمرُنا فهو رَدٌّ).[٢]

ڕامان: هەر کەسەکێ کارەکی بکەت و فەرمانا مە ل سەر نە بیت ئەو ناهێتە وەرگرتن و دێ هێتە زڤراندن.

پرسیار: ئەگەر کەسەك بێژیت: راستە سەردەمێ پێغەمبەری ﷺ خوارن یا دای نە پارە، بەلێ پا نوکە پارە باشترە بۆ هەژاران.

بەرسڤ: دەستپێکێ بزانە هندیکە دانا زەکاتا سەرفترێ یە عیبادەتە، و عیبادەت ژی دڤێت ل دویڤ سوننەتا پێغەمبەری ﷺ بیت و دویڤ کارێن صەحابیا بیت دا خودایێ مەزن قەبویل بکەت ،

١- سُورَةُ الأَحۡزَابِ: ٢١
٢- صحيح مسلم رقم :) ٤٤٦٨).

نە ل دویڤ هەوایێ نەفسا خەلکی بیت یان ژی ل دویڤ هندەك زانایا بیت کو د بنیات دا هەڤدژی سوونەتا پێغەمبەری ﷺ و صەحابیێن وی بن، ئەری سەردەمێ پێغەمبەری ﷺ هەژار و دەست کورت پتر نە بوون، ئەرێ ما ئەو ژی پێدڤی ب پارەی نە بوون؟ ئەرێ ما پارە بۆ وان باشتر نە بوو ژ خوارنێ؟ دا ب کەیفا خۆ بشێن پێدڤیێن خۆ پێ دابین بکەن؟بەلێ پاهەڤالێن پێغەمبەری ﷺ پێگیری سوونەتا پێغەمبەریﷺ بوون، و دویڤچوونا حەزو ئارەزوێن خۆ و یێن کەسێ نەبوون .

خودایێ مەزن دلۆڤانیێ ب زانایان ببەت ب راستی ئەو بوون جهێ باشیێ و دویکەفتنا سوونەتا پێغەمبەری ﷺ، ئەڤجا دێ بینی فەرمانێ ل موسلمانان دکەن بۆ دویڤچوونا سوونەتا پێغەمبەری ﷺ، دویکەفتنا چ زانایان نەکەن ئەوێن هەڤدژی سوونەتا پێغەمبەری ﷺ بن.

ئیمامێ ئەبوو حەنیفە دبێژیت: (إذا قلت قولاً يُخالف كتاب الله تعالى وخبر الرسول ﷺ ، فاتركوا قولي).

ڕامان: ئەگەر من گۆتنەکا هەڤدژی پەرتووکا خودێ و سونەتا پێغەمبەری ﷺ گۆت، گۆتنا من بهێلن و پشت گوهـ باڤێژن.

و هەروەسا ئیمامێ شافعی گۆت: (كلُّ ما قلت فكان عن النبي ﷺ خلاف قولي مما يصح ، فحديث النبي أولى فلا تقلدوني).

ڕامان: هەر تشتێ ئەز دبێژم و گۆتنا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ هەڤدژی گۆتنا من بیت، فەرمودەیا پێغەمبەری ﷺ دەستپێکێ یە ئەڤجا هوین(زارڤەکرن)دویڤچوونا گۆتنا من نەکەن.

و ئیمامێ ئەحمەد گۆت: (لا تُقِّلدني ولا تُقلّدْ مالكاً ولا الشافعي ... وخذ من حيث أخذوا).

ڕامان: زارڤەکرنا من و زارڤەکرنا مالکی و یا شافعی نەکەن... و تو وێ وەرگرە یا وان ژێ وەرگرتی.

هەروەسا ئیمامێ شافعی گۆت: (أجمع المسلمون على أن من استبان له سنة عن رسول الله ﷺ لم يحل له أن يدعها لقول أحد).

ڕامان: موسلمان هەمی ئێك دەنگن ل سەر هندێ ئەگەر سوننەتا پێغەمبەری ﷺ بۆ وی هاتە دیارکرن بۆ وی یا دروست نینە ئەو وێ سوننەتێ بهێلیت ژبەر گۆتنا کەسەکی.

هندەك کەس هەنە دەمێ ئەڤە بۆ وان رون دبیت دبێژن: نوکە دڤی سەردەمی دا د دانا سەرفترەیێ دا پارە باشترە بۆ هەژارا ژ خوارنێ، دا ب وان پاران هندەك ژ پێداویستییێن دی ژبلی خوارنێ بۆ خێزانا خۆ دابین بکەن!

بەلێ یا دروست دڤێت ئەم دیڤچوونا شەریعەتی بکەین نە بۆچونێن خەلکی، مادەم ئەو کەسە هندە دلسوزن و دلێ وان ب هەژارا ڤەیە بلا خوارنێ بدەنێ ژ وێ چەندا سەرفترەیێ وەکی شەریعەتی دیار کری و دگەل وێ چەندێ دا بلا هندەك پاران ژی بدەنە وان وەك خێر و صەدەقە و هاریکاری، کورتیا ڤی بابەتی ل دوماهیێ ئەوە سەرفترە نابیت پارەی بدەت و نەدروستە، چونکی سەردەمێ پێغەمبەری ﷺ سەرفترە خوارن دایە نە پارە.

سوننەت و ئادابێن نڤێژا جەژنێ

٩٢- نڤێژا جەژنێ واجبە ل سەر زەلامان و هەرووەسا سونەتە بۆ ئافرەتان.

٩٣-چەوانیا نڤێژا جەژنێ: نڤێژا جەژنێ دوو روکاعەتە، و پێغەمبەرێ خودێ ﷺ د نڤێژا جەژنێ دا حەفت(الله أكبر) گۆتینە د روکاعەتا ئێکێ دا، و پاشی فاتیحە خواندیە و پاشی(الله اكبر) گۆتیە و چۆیە رکوعێ و پاشی چۆیە سوجدێ و پاشی رابوویە ڤە، و پێنج(الله اكبر) گۆتینە، پاشی فاتیحە خواندیە و پاشی(الله اكبر) گۆتیە و پاشی چۆیە رکوعێ و پاشی چۆیە سوجدێ.

٩٤-خۆ شویشتن بۆ جەژنێ: ژ کیسێ نافعی کو عبد الله یێ کورێ عومەرێ خودێ ژ وان رازی بیت ل جەژنا ڕەمەزانێ بەرێ بچیت مزگەفتێ دا سەرێ خۆ شوت.

٩٥-خوارنا چەند کتەکێن خورما بەری ژ مال دەرکەڤیت و بچیت بۆ نڤێژا جەژنا ڕەمەزانێ و هەرِوەسا سوننەته خوارنا وان کت بن: ژ ئەنەسی خودێ ژێ رازی بیت گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ د جەژنا ڕەمەزانێ دا نە دچوو، هەتا چەند کتەکێن خورمایێ نە خواربان، و جەژنا قوربانێ ژی چ نە دخوارن هەتا ڤە دگەریا پاشی ژ قوربانێ خۆ دخوار.

٩٦- خۆ جوانکرن و خۆ خەملاندن د جەژنێ دا، ئیبن ئەلقەیم دبێژیت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دەمێ دەردکەفت بۆ هەر دوو جەژنان جوانترین جل و بەرگ دکرنە بەر خۆ.

٩٧- دەرکەفتن بۆ (مصلى)یێ جهێ کرنا نڤێژێ: ژ بابێ سەعیدێ خدری خودێ ژێ رازیبیت گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ جەژنا ڕەمەزانێ و قوربانێ دەردکەفت بۆ نڤێژ گەهێ(مصلى) و ئێکەم تشتێ دەستپێ دکر نڤێژ بوو.

٩٨-چۆن و زڤڕین ژ نڤێژا جەژنێ :سوننەتە تو ب پیا بچی بۆ نڤێژا جەژن، ژ عەلی خودێ ژێ رازیبیت بۆ مە دبێژیت: سوننەتە مرۆڤ ب پیا بچیت بۆ نڤێژا جەژنێ.

٩٩- گوهورینا رێکێ: ژ جابرێ کورێ عبد الله ی خودێ ژێ رازیبیت گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ئەگەر رۆژا جەژنێ با، دا رێکا خۆ گوهوریت، ئانکو ئەگەر ل رێکەکێ چۆبا مزگەفتێ، د رێکەکا دیرا دهاتە مال،

ئیمامێ نە وەوی خودێ دلۆڤانیێ پێ ببەت گۆت: ئەگەر ئەگەرێ وێ ژی نە زانین سوننەتە ئەم دویڤچوونێ بکەین وەك پێغەمبەری ﷺ بکەین خۆ ئەگەر جارەکا بتنێ ژی ئەم وەبکەین.

١٠٠-پیروز کرنا جەژنێ ل ئێک و دوو، ئەگەر گەهشتنە ئێك سوننەتە ب ڤی شێوەی پیروزباهیێ ل ئێک و دوو بکەن: (تقبل الله منا و منكم)، ڕامان: خودێ ژ مە و هەوە قەبیل بکەت.

ڕەوشتێ رۆژیگران

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سوپاسی بۆ خودایێ مەزن بن و سلاڤ ل سەر روحا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ و ل سەر خێزان و کەس و کارێن ئیماندار و هەڤال و دیڤچوویێن وی بن هەتا رۆژا دوماهی ، بەرهەمێ سەرەکی یێ رۆژیگرتنێ ئەوە کەسێ رۆژیگرٍ تەقوا خودێ ب دەست خۆ ڤە بینیت، ئەڤە ژی ب جێبەجێکرنا فەرمانا خودایێ مەزنە، و هەروەسا دویرکەفتن ژ وان تشتا یێن هاتیە حەرامکرن، هەر وەکی خودایێ مەزن دبێژیت: { يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ كُتِبَ عَلَيۡكُمُ ٱلصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى ٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِكُمۡ لَعَلَّكُمۡ تَتَّقُونَ }(١)

ڕامان : گەلی ئەوێن باوەری ب خودێ و پێغەمبەرێ وی ئینای و کار ب شریعەتێ وی کری، خودێ رۆژی ل سەر هەوە نڤیسییە کانێ چاوا ل سەر مللەتێن بەری هەوە نڤیسی بوو؛ دا بەلکی هوین تەقوا خودایێ خۆ بکەن، و -ب گوهداری و پەرستنا وی بتنێ- پەرژانەکی بکەنە د ناڤبەرا خۆ وگونەهان دا.

١- سُورَةُ البَقَرَةِ: ١٨٣.

رۆژی قوتەبخانەکا مەزنە، دڤێ هەیڤێ دا کەسێن رۆژیگر چەندەها رەوشتان فێر دبیت، و هەرووەسا رزگار دبن ژ چەندەها رەوشتێن نەشرین، پێگیر دبن ل سەر خۆ پاراستنێ و هەرووەسا دویر کەفتنا ژ حەرامیێ، تشتێن خراب و گونەهان و تشتێن نە دجهێ خۆ دا دهێلن، ئەڤجا ژ وان سالۆخەتێن باش کو کەسێ رۆژیگر دەست خۆ ڤە دئینیت:

ئێك : بێهن فرەهی: -

د رۆژیێ دا سێ جورێن بێهن فرەهیێ کوم دبن:

- بێهن فرەهی ل سەر گوهداریکرنا خودایێ مەزن.
- بێهن فرەهی ل سەر نەکرنا سەرپێچیا خودایێ مەزن.
- بێهن فرەهی ل سەر قەزا و قەدەرێ.

رۆژی بێهن فرەهیە ل سەر گوهداریکرنا خودایێ مەزن، چونکی مرۆڤ بێهن فرەه دبیت ل سەر ئەوێ گوهداریکرنێ کو رۆژیگرتنە و ئەنجام ددەت.

هەرووەسا بێهن فرەهی ل سەر هندی کو ژ بن فەرمانێن خودێ نەدەرکەڤی، چونکی کەسێ رۆژیگر ژ وان تشتان دویر دکەڤیت کو حەرامن ل سەر رۆژیگران، هەرووەسا بێهن فرەهی ل سەر قەدەرا خودێ، چونکی کەسێ رۆژیگر توشی برسی بوونێ و تێنی بوونێ و بێ تاقەتیێ دبیت ژبەر هندێ رۆژیگرتن گۆپیتکا بێهن فرەهیێ دهێتە دانان، چونکی هەرسێ جورێن بێهن فرەهیێ یێن تێدا.

خودایێ مەزن دبێژیت: { إِنَّمَا يُوَفَّى ٱلصَّـٰبِرُونَ أَجْرَهُم بِغَيْرِ حِسَابٍ }[1]

ڕامان: ل ئاخرەتێ خێرەکا بێ حسێب بۆ وان دێ ئێتە دان یێن صەبرێ دکێشن.

١- [سُورَةُ الزُّمَرِ: ١٠] .

دوو : ڕاستگوی:

ئێکەم تشت کو ڕۆژی فێڕی ڕۆژیگران بکەت ڕاستگوی یا دگەل خودێ یە، ژبەر هندێ ڕۆژی کارەکێ نهێنیە د ناڤبەرا بەندەی و خودێ دا، مرۆڤی شیانێن هندێ هەنە بێژیت ئەز یێب ڕۆژی مە و پاشی بچیت ب نهێنی ڤە ڕۆژیا خۆ بخوت.

هەروەسا راستگوی رێگرییێ ل خودانێ خۆ دکەت ژ ئاخڤتنێن درەو و پویـچ، هەروەسا ڕۆژی ژی، هەر وەکی د فەرمودەیێ دا هاتیە کو ئەبو هورەیرە خودێ ژێ رازی بیت گۆت: (مَنْ لَمْ يَدَعْ قَوْلَ الزُّورِ وَالْعَمَلَ بِهِ وَالْجَهْلَ فَلَيْسَ لِلَّهِ حَاجَةٌ أَنْ يَدَعَ طَعَامَهُ وَشَرَابَهُ)[١] .

ڕامان: هەر کەسەکێ ئاخڤتنێن پویـچ و درەو نەهێلیت و کارکرن ل سەر هندێ نەهێلیت، ئەڤجا خودێ چ پێدڤی ب وی نینە کو ئەو خۆ بگریت ژ خوارنێ و ڤەخوارنێ.

١- (أخرجه البخاري) (١٩٠٣)

سیێ : دانا سەدەقا خێران :

چەندەها بەلگەییێن شەرعی هەنە کو پاداشتێ کارێن چاك چەندەها جار زێدە دبن د جهێن چاك دا، وەکی ڕەمەزانێ و ژبلی وێ ژی، ئەڤجا گرنگە بۆ کەسێ ڕۆژیگر، کو خۆ گرتیە ژ تشتێن حەلال ژ وان تشتا کو ڕۆژیێ د شکێنن، خۆ دویر بکەن ژ هەمی تشتێن حەرامکری، و خۆ مژویل بکەت ب تشتێن باش ڤە، و خۆ ب خەملینیت ب ڕەوشتێ دلفرەهیێ و...، و ژ وان ژی کو تایبەت خوارن دان بۆ ڕۆژیگران.

ژ زەیدێ کورێ خالدێ جوهەنی خودێ ژێ رازی بیت گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: (مَنْ فَطَّرَ صَائِمًا كَانَ لَهُ مِثْلُ أَجْرِهِ غَيْرَ أَنَّهُ لاَ يَنْقُصُ مِنْ أَجْرِ الصَّائِمِ شَيْئًا).

ڕامان: هەر کەسەکێ خوارنێ بدەتە ڕۆژیگرەکی دا ڕۆژیا خۆ پێ بشکێنیت(فتارا خۆ پێ بکەت)، ئەڤە وەکی پاداشتێ ڕۆژیگری بۆ ویە و بێ کو چ ژ خێرا ڕۆژیگری کێم بیت.

ئەڤجا دڤێت مرۆڤ پێ رژد بیت ل دویڤ شیانێن خۆ خوارنێ بدەتە کەسێن رۆژیگر، ب تایبەت کەسێن رۆژیگر یێن هەژار بن، ئانکو یێن بێ شیان.

ئەو رۆژیگرێن خودایێ مەزن پارە داینە وان، ب درێژاهیا سالێ ئەو پێ د خۆشحالیێ دا و خوارنا خوارنێن خۆش و ڤەخوارنا و رێك و جهێن باش، و پێ بێ ئاگەهـ بوو ژ هەژار و دەست کورتا، ئەڤجا گرنگە بۆ ڤی کەسی دەمێ رۆژیگرتنێ دا رەوشتێ وی گورانکاری ب سەردا بهێت، و هەستێ وی بۆ پێ بەرامبەر ب لڤیت، ئەو دەمێ هەست ب برسی بوونێ بکەت، هەست ب وان کەسان بکەت پێ نەی و د هەژارن، دێ وی دەمی هەست ب ئازارێن برایێن خۆ یێن هەژار کەت، و ب ڤێ رێکێ گەلەك جارا دێ دەست هاڤێژتە کرنا خێر و چاکیا و دێ دەستێ هاریکاریێ درێژ کەت بۆ کەسێن هەژار و دەست کورت.

چوار : دەهمەن پاقژی:-

خودایێ مەزن دبێژیت: { يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ كُتِبَ عَلَيۡكُمُ ٱلصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى ٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِكُمۡ لَعَلَّكُمۡ تَتَّقُونَ }(١)

ڕامان : گەلی ئەوێن باوەری ب خودێ و پێغەمبەرێ وی ئینای و کار ب شریعەتێ وی کری، خودێ رۆژی ل سەر هەوە نڤێسییە کانێ چاوا ل سەر مللەتێن بەری هەوە نڤیسی بوو؛ دا بەلکی هوین تەقوا خودایێ خۆ بکەن، و ب گوهداری و پەرستنا وی ب تنێ پەرژانەکێ بکەنە د ناڤبەرا خۆ و گونەهان دا.

دڤێ ئایەتا پیروز دا ئەوا هاتیە رونکرن کو رۆژی ژبەر هندێ هاتیە فەرزکرن دا ب تەقوا بکەڤین، رۆژی رێکەکە بۆ تەقوایێ، تەقوا ژی ئەوە دناڤبەرا تە و سزایا خودێ دا پارێزەرەك هەبیت، ئەو ژی ب جێبە جێکرنا فەرمانا خودێ یە، و دویر کەفتنە ژ وان تشتا یێن کو خودایێ مەزن قەدەغەکرین.

١- [سُورَةُ البَقَرَةِ: ١٨٣] .

کەسێن ڕۆژیگر ب ڕۆژیێ خۆ رادگرن ل سەر دەهمەن پاقژیێ و فێردبنێ، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ئاماژە دایە مە و دبێژیت: (یا معشر الشباب، من استطاع منكم الباءة فليتزوج؛ فإنه أغض للبصر، وأحصن للفرج، ومن لم يستطع فعليه بالصوم؛ فإنه له وِجَاءٌ)[١].

ڕامان: ئەی گەلی گەنجان هەر کەسەك ژ هەوە ئەگەر شیان هەبن هەڤژینیێ پێك بینیت بلا هەڤژینیێ پێك بینیت، چونکی ئەو پاراستی ترە بۆ چاڤی ژ بەرێخودانا خراییێ، و پاقژترە بۆ عەورەتی، و ئەوێ شیان نەبن بلا ڕۆژیان بگریت چونکی ڕۆژی دێ بۆ وی بیتە پەرژان.

پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ئاشکرا کریە کو ڕۆژی پارێزەرە بۆ ڕۆژیگران، و ئەگەرەکە بۆ دەهمەن پاقژیێ، ئەو ژی ژبەر هندێ یە هندیکە شەیتانە وەکی خوینێ دناڤ دەمارێن مرۆڤی دا دهێت و دچیت، ڕۆژی ئەوێ هاتن و چوونا وی لاواز دکەت، و دەستهەلاتا شەیتانی لاواز دکەت، و هێزا ئیمانێ بهێز دکەت.

١- متفق عليه .

پێنج : ل سەر خۆ بوون و داعیرانا رەقاتیێ و لێبورینێ:

پێدڤیە کەسێ رۆژیگر ئەگەر کەسەکی خەبەر گۆتنێ ئانکو ئاخڤتنێن نەخۆش گۆتنێ و ڤیا شەری دگەل بکەت بلا ئەو ب دەنگەکێ بلند بێژیت: ئەز یێب رۆژی مە.

ئەبێ هورەیرە خودێ ژێ رازی بیت گوت : پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گوت : (وإذا كان يومُ صَومِ أحَدِكم فلا يَرفُثْ، ولا يصخَبْ، فإن سابَّهَ أحدٌ، أو قاتَلَه؛ فلْيقُلْ: إنِّي امرؤٌ صائِمٌ)[١]

ڕامان: ئەگەر رۆەکێ ئێك ژ هەوە ب رۆژی بیت، بلا ئەو ئاخڤتنێن کرێت نەکەت و نەکەتە هەوار و ڤیژی، و ئەگەر کەسەکی خەبەر گۆتنێ و شەر دگەل کر بلا ئەو بێژیت ئەز کەسەکێ ب رۆژی مە.

١- ، رواه البخاري (١٨٩٤)، ومسلم (١١٥١) واللفظ له .

شەش : سلامەتیا دل و دەرونی ژ کەرب و کینێ:

ژ عبدالله کورێ عەباسی خودێ ژێ رازی بیت گوت : پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گوت : (صومُ شهرِ الصبر، وثلاثة أيام من كل شهر، يُذهبن وحرَ الصدر)[1].

ڕامان: رۆژیا هەیڤا بێهن فرەهیێ(هەیڤا رەمەزانێ) ، و سێ رۆژ ل هەمی هەیڤەکێ، کەرب و دوو دلیێ ژ دلی دبەت وناهێلیت.

ڕامانا(وحر الصيد): ئانکو پیسی و کەرب، عیجزی، ئانکو دوو رویێ ناهێلیت، ب هیچ شێوەیەکی پیساتیێ ناهێلیت، جهەك تێدا نامینیت بۆ کەرب و کینێ و رەقاتیێ و عێجزیێ ... هتد.

١- ، رواه أحمد برقم (٢٣٠٧٠) .

حەفت : ئیرادێ ب هێز دئێخیت، و هێزا خۆ راگرتنێ پەیدا دکەت:

رۆژی وەل کەسێ رۆژیگر دکەت کو ئیرادا وی یا بهێز بیت، ئەڤە ژی هەمی دزڤڕیت بۆ باوەری و ئیمان بوون ب خودێ، و هێزا جێبەجێکرنا فەرمانێن خودێ کو ئێك ژ فەرمانێن خودێ رۆژیگرت نە، وەکی تەماعیەکێ ژبەر وی پاداشتێ ئەوێ ل رۆژا دوماهیکێ بوهەی، رۆژی کەسێ رۆژیگر بهێز دکەت ل سەر خۆ راگرتنێ، و ل سەر نەفسا خۆ و دەرونێ خۆ دا پێ زال بیت، هەتا کو گوهێ خۆ دەتێ ب ئانەهیا خودێ د وان تشتان دا و خێر و خۆشحالی دوان تشتاندا هەیە، هندیکە نەفسە فەرمانێ ب خراپیێ دکەت ئەو نەبیت نەفسەك خودێ دلۆڤانی پێ دا بربیت و پاراست بیت، ڤێجا هەر جارەکا نەفس ل دویڤ حەز و ئارەزوویێن خۆ چوو دێ توشی ژ ناڤچوونێ بیت، ئەگەر پشتا خۆ دایێ و زال بوو ل سەر وی دەمی دشێت ببەت بلندترین پلە و ئارمانجێ ب ئانەهیاخودێ، ئەڤە ژی ب دەست کەسەکی ڤە ناهێت ئەو تێنەبیت رۆژیگرتنا وی یا شەرعی بیت ب هەست و عیاب دەت بۆ خودێ گرت بیت و ل هیڤیا پاداشتێ خودایێ مەزنە.

ئەو رۆژیگرێن وەل نەفسا خۆ کری کو دویر بیت ژ وان تشتا یێن کو د بنیات دا دروستن و ل سەر حەز و ئارەزویێن خۆ دا یێ زال بووی، بێ گومان ئەو دشێت ب ئانەهیا خودێ ژ تشتێن حەرام ژی د هەمی دەمێن ژیێ خۆ دا خۆ ب پارێزیت.

هەشت : دل ئارامبوون:

د راستی دا رۆژی رێکەکە بۆ رزگار بوون ژ هێزا دەرونی ئەوا مرۆڤی بەرەف ژ ناڤچوونێ دبەت، و رێکەکە بەرەف ڕۆناهیێ و ئێمناهیێ، و هەست کرن ب خۆشیێ و ئارامیا دل و دەرونی، و ئێك ژ وان تشتا کو وە دکەت رۆژی ببیتە ئەگەرێ دل ئارامیا کەسێ رۆژیگر ژێرنا گونەهانە، چونکی هندیکە گونەهە دلی رەق دکەت، و مرۆڤی توشی دوو دلیێ و نە ئارامیێ دکەت، و ژ سەرهاتیا عومەری دگەل حوزەیفە ی خودێ ژ وان رازیبیت هاتیە دەربارەی ئەوان فیتنان کو دهێنە ئەنجام دان و پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گەهاندیە دەربارەی ڤێ چەندێ و گۆتیە: (فِتْنَةُ الرَّجُلِ فِي أَهْلِهِ ومَالِهِ ووَلَدِهِ وجَارِهِ، تُكَفِّرُهَا الصَّلَاةُ والصوم والصَّدَقَةُ، والأمْرُ بالمَعروفِ والنَّهْيُ عَنِ المُنْكَرِ)[١]

١- أخرجه البخاري (٥٢٥)

ڕامان: فیتنا زەلامی دکەس و کارو مالێ وی دا، و د زاروکێن وی دا و د جیرانێن وی دایە ، نڤێژ و رۆژی گرتن و دانا سەدەقێ و فەرمانا ب چاکیێ و ڕێگریکرن ژ خراییێ ئەڤێ فتنێ ژناڤ دبەت.

هەروەکی رۆژی وەل رۆژیگران دکەت کو دلێ وی و دەرونێ وی ڤالا بیت بۆ زیکر و بیرئینانا خودێ، چونکی بکارئینانا حەز و ئارەزویان مرۆڤی بێ ئاگەه دکەت و دلی رەق دکەت، و یا دیار و ئاشکرایە هەر دەمێ دل بهێە ڤالاکرن بوو زکرێ خودێ ئەڤە دێ دل ئارام بیت، هەروەکی خودایێ مەزن دبێژیت: { أَلَا بِذِكۡرِ ٱللَّهِ تَطۡمَئِنُّ ٱلۡقُلُوبُ }[1].

ڕامان : ئێ ب گوهدان و زکرێ خودێ دل تەنا ورِحەت دبن.

١- [سُورَةُ الرَّعۡدِ: ٢٨]

نەهـ : هێلانا غەیبەتێ و درەوێ و ئاخفتنێن کرێت:

کەسێ ڕۆژیگر ئەوێ ب دروستی ب ڕۆژی ئەوە ئەوێ ڕۆژی کاریگەریێ ل سەر ڕەوشت و دانوستاندنا وی دکەت دگەل کەسێن دی دا، بەلێ پا ئەو کەسێن بتنێ وەکی عەدەتەکی ب ڕۆژی دبن، ب وی شێوەی ب ڕۆژی نە دەمێ دبینیت خەلك یێب ڕۆژیە ئەو ب ڕۆژی دبیت و دەمێ دبینیت خەلك ڕۆژیا خۆ دشکێنیت ئەو ژی ڕۆژیا خۆ دشکێنیت، ئەو ب شێوەیەکێ ئیمانی نە چۆیە دناف قوتابخانا ڕۆژیێ دا، ئانکو وەسا د ڕۆژیێ گەهشتیە ڕۆژی بتنێ خۆ گرتنە ژ خوارن و ڤەخوارنێ، و زمانێ خۆ بەرەلا کریە ژ تشتێن حەرام دا و نا پارێزیت، د دەمەکی دا تشتێن دروست هێلاینە وەکی خوارن و ڤەخوارن و چوونا نقینا ژنکا خۆ!

ئەڤ کەسە ئەڤ فەرمودەیە ل سەر دهێتە جێبەجێکرن کو پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت : (مَنْ لَمْ يَدَعْ قَوْلَ الزُّورِ وَالْعَمَلَ بِهِ وَالْجَهْلَ فَلَيْسَ لِلَّهِ حَاجَةٌ أَنْ يَدَعَ طَعَامَهُ وَشَرَابَهُ)[١]

١- .(أخرجه البخاري) (١٩٠٣) .

ڕامان: هەر کەسەکێ ئاخفتنێن پویـچ و درەو نەهێلیت و کارکرن ل سەر هندێ نەهێلیت، ئەڤجا خودێ چ پێدڤی ب وی نینە کو ئەو خۆ بگریت ژ خوارنێ و ڤەخوارنێ.

و ل دویماهیێ گەلەك گرنگە کەسێن رۆژیگر ئاگەهداری گونەهـ و تاوانان بیت د ڕەمەزانێ دا، چونکی خێرا رۆژیێ کێم دکەت، و چ ڕامانێ بۆ حیکمەتا رۆژیێ ناهێلیت، وەکی کرنا درەوێ و غشکرن و دوو زمانی و تەماشەکرنا تشتێن حەرام و گوهداریکرنا ستران و موزیکێ و ژبلی ڤان گونەهان ژی .

وصلى الله على نبينا محمد و على آله وصحبه أجمعين

ناڤەڕوك

پێشەکی... 3
بەرنامەیەکێ تایبەت ب هەیڤا شەعبانێ ڤە..................................... 5
دێ چاوا پێشوازیێ ل هەیڤا ڕەمەزانێ کەین.................................... 9
چاوا دێ دەمێن خۆ ڕێك ئێخم ل هەیڤا ڕەمەزانێ......................... 11
پێناسەیا ڕۆژیێ... 15
حوکمێ ڕۆژیێ.. 16
فەزلێ ڕۆژیێ.. 17
مفایێ ڕۆژیێ.. 19
ئادابێن ڕۆژیگرتنێ و سونەتێن وێ.. 20
ئەم چ بکەین ل هەیڤا ڕەمەزانێ دا.. 24
جور و حوکمێن ڕۆژیێ... 25
خۆ دویر بکە ژ ڤان کارا.. 26
پشتراست بوون ژ هاتنا هەیڤا ڕەمەزانێ..................................... 27
ڕۆژی ل سەر کێ واجبە.. 29
ڕێڤینگ و ڕۆژیگرتن.. 31
نەخۆش و ڕۆژیگرتن.. 35
ڕۆژی بوونا مرۆڤێن دانعەمر و یێن بێ شیان............................... 38
گرتن و شکاندنا ڕۆژیێ.. 43
ئەو تشتێن ڕۆژیێ بەتاڵ دکەن.. 44

حوکمێن ب رۆژی بوونا ئافرەتێ 53
نڤێژا تەراویحا.. 57
هندەك ژ خەلەتیێن رۆژیگران.................................. 60
شه ڤێن ب قەدر.. 62
مانا د مزگەفتێ دا بۆ پەرستنا خودێ (الاعتكاف)......................... 67
زەکاتا سەرفترێ... 68
سوننەت و ئادابێن نڤێژا جەژنێ................................ 77
ڕەوشتێ رۆژیگران.. ... 81

مزگەفت

www.mzgaft.com